INGMAR BERGMAN YABAN ÇİLEKLERİ 1

Ingmar Bergman

Yaban Çilekleri

Tezer Sümer

BY

BİLGİ YAYINLARI 1
SAİİNE DİZİSİ 1

Birinci Basım
Temmuz 1965

Bilgi Yayınevi

Sakarya Caddesi No 8
Yenişehir Ankara

Tel 177403 - 178930

Ingmar Bergman
Yaban Çilekleri

Türkçesi Tezer Sümer

Bilgi Yayınevi

GİM
Güzel İstanbul Matbaası
Ankara

INGMAR BERGMAN

İsveç sinemasının ilk gelişmesini, Birinci Dünya Savaşı sıralarında bazı ülke filmciliklerinin gerilemesi ve yalnız kalması mümkün kılmıştı. İkinci Dünya Savaşı da birinciye benzer sonuçlar doğurdu: 1940 yılından bu yana, bu küçük ülke sinemacılığı kesilmeyen bir hızla ilerlemesini sürdürüyor. Bunun nedenlerinin başında sağlam bir işletme -örneğin önüç yıl öncesi bile İsveç'te 2500 sinema salonu vardı ve kişi başına yılda on bilet düşüyordu-, kültürel gelenekler ve hepsinin üstünde sinemaya rejisör, oyuncu ve senaryo yazarı veren üstün değerde bir tiyatro gelmektedir. 1940 sonrasının Gustaf Molander'le birlikte en iyi rejisörü sayılan Alf Sjöberg, konusunu Stockholm Krallık Tiyatrosu'nun genç rejisörlerinden Igmar Bergman'ın yazdığı "Hets — Çılgınlık" ında -sözde- ahlâksız ve sadist bir profesörün davranışları üzerine psikolojik bir inceleme yapıyordu. Gerçekte film antifaşistti ve Himmler'i alaya alıyordu. Sinema alanında Bergman'ın ilgiyi üzerine ilk çekişi bu filmledir.

Sjöberg'ten başka Molander'in filmlerinin de senaryo yazarlığını yaptıktan sonra Ingmar Bergman "Krisis — Kriz" (1945) ve "Det Regnar pa var kalek — Aşkımıza Yağan Yağmur" (1946) ile rejisörlüğe başladı ve ara vermedi. Konularını İsveçten almasına karşılık, sinema mimarisi yönünden her iki filimde de fransız etkisi görülüyordu. Senaryolarının dışında roman ve tiyatro oyunları da yazan Bergman, başlarda, yalnızca bir uygulayıcı olarak kaldı. İlk filmleri sıradan ve ilgi çekici olmayan filmlerdi. "Skepp till İndialand — Hindistan'a Giden Gemi", "Musik i Morker — Karanlıkların Müziği" (1947) ve [redacted] — Liman Şehri" (1948) filmlerinin Bergman'ın ilk yaptıklarıyla ortak yönleri vardı : Bunlar aileye, dine peşin yargılara sert bir isyanla çokluk bir şehir atmosferinin aranmasında, sahte "ahlâk kurallarıyla" bağlı olmaksızın her şeyi söyleyebilme isteğiydi. "Liman Şehri" ile kendini kabullendiren Bergman, "Fangelse — Hapisane" (1948) ile de ön plâna geçti. Senaryoyu Bergman yazmıştı, tanrıyı ve şeytanı büyük bir güçle inkâr etmekle beraber; bir

çiftin dramına savaşın altını üstüne getirdiği bir dünyanın sahnelik ettiği "Torst — Susuzluk" da (1949) fizikötesi kaygılara da epeyi yer verdi. Sürükleyici ve bir okadar da hüzünlü "Sommarlek — Yaz Oyunları"nda (1950) o güne kadar filmlerine hakim olmamış canlı bir hafifliğe vardı; bilgili psikolojik teması, İsveç geleneklerinin en büyüğünden çıkıp kusursuz bir plastiğe erişiyordu.

Bergman, "Hapisane"de insan ve hiçlik tema'sını ve "cehennem başkalarıdır" diyen Sartre'ın düşüncesini yorumluyor, "Susuzluk"ta anlamsız hayat çıkmasından iki yolla kurtulmanın mümkün olduğunu sezdirerek Byron'un "ne kadınlarla birlikte yaşanır, ne de kadınlarsız" sözlerini doğruluyor; "Yaz Oyunları"nda da mutluluğun geçiciliği üzerinde duruyordu. Bunları izleyen öbür Bergman filmlerinden "Kvinnors vantan — Kadınların Bekleyişi" (1952) ve "Sommaren med Monnika — Monika İle Bir Yaz" (1952); 1950 yıllarında filmlerinin çeşidini çoğaltmak amacını güden Bergman'ın İsveç gelenek ve göreneklerini incelemesiydi. "Birbirine pamuk ipliğiyle bağlanan skeçlerden meydana getirilen "Kadınların Bekleyişi", aşka ve evliliğe, acı çekmiş dört kadının gözüyle bakıyordu. "Monika İle Bir Yaz"da, mutluluk yine Bergman'a göre gelip geçiciydi." Film, iki yoksul sevgilinin büyük şehirden uzakta bir sayfiyede geçirdikleri bir yaz serüvenini konu edinmişti. 1953 yılında çevirdiği "Gycklarns afton — Cambazların Gecesi", gerçeküstücülüğe yaklaşan bir fantezi havasındaydı. Geçen yüzyılda oluşan hikâyesi, başıboş hayattan bıkarak metresini ve sirki terkedip evine dönmeyi isteyen bir cambazın dramını anlatıyordu: "karısıyla bozuştuğu şehre temsiller vermeye gelen cambazhanenin müdürü, yardımcılarından bir kızla" birlikte metres yaşıyordu. «karısıyla barışamayan orta yaşlı "cambaz," o ara başı boş bıraktığı metresinin bir tiyatro oyuncusu tarafından ayartılmasına yol açıyor, gece verilen oyunda rakibi oyuncudan dayak yiyerek herkese rezil oluyordu. Cambazhane müdürü bu durumda kendi canına kıymaya karar verecek, fakat buna bir türlü cesaret edemiyecekti. Beyni yerine aynadaki yankısıyla cambazhanenin uyuz ayısının kalbine kurşunu sıkan cambazhane müdürü, ertesi gün trupu ve genç metresiyle birlikte başka bir şehire doğ-

ru - hiç bir şey olmamışçasına davranarak - yola çıkıyordu. Öbür filmlerinde olduğu gibi bu filmde de Bergman kişileri -herşeye rağmen- yaşamaya zorunlu kişilerdir." Eserde lirik bir şekilde ters yargılama, umursamama; yaşlı ve başarısız kahramanların çaresiz burukluğu ele alınıp işleniyordu. Bu burukluk, fanteziye yer veren şehvetli bir 1900 yılı vodvilinin dış görünüşü altından çağımızın toplumunu yeren "Sommarnattens leende — Bir Yaz Gecesi Gülümsemesi" nde (1955) daha belirgindir. "Bu filmin en önemli yanı, öbür filmlerde üstü kapalı geçilen bir düşünceyi burada apaçık ortaya koymasıdır: Aşkın üç gülümseyişi. Birincisi erginlik çağındaki çiftin; ikinci gülümseyiş, 'aşkla deliler gibi oynayan' çiftin; üçüncü gülümseyiş de, olgunluk çağının huzuruna kavuşan çiftin durumuydu." Film, 1956 Cannes festivalinde "en iyi komedi filmi" armağanını Bergman'a kazandırdı.

Aradaki bir iki gereksiz film denemesinden ve "Bir Yazgecesi Gülümsemesi" nden sonra, Bergman **"Det Sjunde Inseglet — Yedinci Mühür"ü (1957) çevirdi.** "Yedinci Mühür'ü çevirmek fikri ortaçağ kiliselerinin duvar resimlerinde rastladığım işlemleri seyrederken aklıma geldi. Serseri hokkabazlar, veba, satranç oynayan Azrail, büyücüler, Haçlılar.. v.b. Bu filmde ortaçağ İsveç'inin gerçekçi bir manzarasını verdim demiyorum. Bu, gerçekte çağdaş insanın hayat deneylerini vermeye çalışan çağdaş bir şiir denemesidir. Filmde Haçlı seferlerinden dönen şövalye yerine, günümüzün savaşlarından dönen herhangi bir askeri koyabilirsiniz. Ortaçağda insanlar vebadan korkarlardı, bugün de atomdan korkuyorlar. Sonra, babamın Stockholm yöresindeki küçük kiliselerde verdiği vaazları hatırladım. O zamanlar küçüktüm, babam vaaz verirken, topluluk babamı dinler, ben kendimi kilisenin saklı dünyasına verirdim. Duvarlarda, basık tavanda, dışardan içeriye vuran günışığında bir fantezi için gerekli herşey vardı: Melekler, ermişler, peygamberler, şeytanlar, çocuklar, canavarlar! "Yedinci Mühür'de, amacın ortaçağı bu açılardan, aynı duyu ve beğeni ile aktarmaktı."

Bergman "Yedinci Mühür"de ölümün bir atlı ile satranç oynadığı bir ortaçağ freskinden ilham alarak kendi Faust'unu yaratmak istemişti. Film olarak "Bergman'ın en ağır filmiy-

di." Bir kere "Yedinci Mühür"ün anlamı neydi? "Bu, kutsal kitabın son bölümlerinden alınmış bir deyimdi. Filmin başlangıcında bir ses, kutsal kitaptan şu sözleri okuyordu: 'Yedinci mührü açınca Gökyüzü yarım saate yakın sessizliğe gömüldü.' Bilindiği üzere, eski devirlerde yazı kâğıt yapraklara değil, parşömenlere yazılır ve bez topu gibi uzunlamasına sarılırdı. Uzunlamasına açılan bu parşömenlere sarılıp kapanmıca mühürlenirdi. Yedi mühür basmak âdet hükmüne girmişti. Yedinci mühür parşömenin açılıp okunması için, açılması gereken son mühürdü. İşte insanoğlu, hayattan ölüme geçerken, sanki bu yedinci mührü açıyordu. Hayat sonrasının sırrı, bu yedinci mühür açıldıktan sonra çözülebilecekti. Daha önceki filmlerde 'tanrı yoktur.' daha doğrusu 'tanrı var mıdır?' demek isteyen Bergman, düşüncesini "Yedinci Mühür"-de, hayatın ve ölümün sırlarını çözmeye çalışan bir ortaçağ şövalyesine ve bu şövalyenin seyisine yükleyecekti. Ortaçağda veba korkusunu gösteren film gerçekte yirminci yüzyıl insanının atom savaşı kaygısını dile getiriyordu;" bu yoldan giderek Bergman, çevirmeden önceki istek ve amacını da gerçekleştirmekteydi. "Haçlılar savaşından ülkesine sönen İsveçli şövalye Antonius Blok, doktor Faust gibi, bilginin kaynağına varmak istemiş, fakat kendisini kıvrandıran sırların çözümünü kimseden öğrenememişti. Karşı karşıya geldikten sonra peşini bırakmayan Azrail bile bu sırrın ne olduğunu açıklayamıyordu. Onun görevi can alarak varlıktan yokluğa geçişi sağlamaktı. Bergman filminde bir düşünce sistemi kurmamış, kafasını kurcalayan fikirleri ortaya atmakla yetinmiştir. Bergman, yine bir ya da bir kaç tutum teklif etmekte, sonuca varmamaktadır. "Yedinci Mühür" için bir sonuç aranacak olursa o da şudur: yeryüzü mutluluğu. Şövalye Antonius Blok'un aradığı gerçek yeryüzü mutluluğundadır. Bu dünyada önemli olan sorular sormak değil, var olmaktır. Birleşen çiftin dünyaya getirdiği çocuk, hayatın devamını sağlayan tek çaredir. Yok olmaktan kurtulan tek değer, hayat ve neşe veren sevgidir. Ölüm üzerine bir düşünce olan "Yedinci Mühür", sevgiyle donanmış hayatın zaferidir. Bergman bir hayat dersi vermektedir." Film, katıldığı Cannes festivalinde gereken ilgiyle karşılandı ve Bergman, festival özel armağanını aldı.

Daha sonraki yıllardan günümüze kadar Bergman, doruğa doğru hızla tırmanmaya devam etti. 1958 yılında çevirdiği iki filmi "Smul tronstallet — Yaban Çilekleri" ile "Navravilet"; gözleri Bergman üzerine çevirtti birincisi Berlin festivalinde en iyi film, ikincisi, 1958 yılı Cannes festivalinde en iyi reji ve en iyi kadın oyuncu armağanlarını kazandı.

"Öbür filmlerinde olduğu gibi sorular sormaya devam eden Bergman, 'Yaban Çilekleri'nde hayat muammasına bir cevap bulacaktır artık. James Joyce'un, konusu bir gün içinde geçen ünlü romanı Ulyse gibi, bu filmin olayı da yirmidört saatin içinde olup bitiverecektir. Fakat yaşlı bir adamın hayatının yirmidört saatini anlatan "Yaban Çiçekleri" bunu, rüya ve çağrışım yoluyla kestirmeden başaracaktır.

Hekimlikte elli yılı dolan yetmiş altılık doktor İzak Borg'un ertesi günü Lund Üniversitesinde yıldönümü kutlanacaktır. Lund'da hekimlik eden oğlu Evald'ın karısı Marianne'la birlikte Stokholm'den otomobille yola çıkan İzak Borg, parça parça bütün hayatını yeniden yaşayacaktır." Eski rejisör ve usta oyuncu Sjöström, yaşlı profesör İzak Borg rolünü oynuyor; "bencil, soğuk, anılarının ağırlığı altında ezilen, son demlerinde insancıl bir sıcaklık kazanan yaşlı profesörü büyük bir gerçeklikle yaratıyordu." Yol boyunca, sonradan profesörün geçmişi hatırlamasına yardımı dokunacak çeşitli unsurlarla karşılaşıyorlar; İzak Borg, hem dününde ve hem de bugününde şimdiye kadar sezinlemediği gerçeklerle yüz yüze geliyordu. "Lund'a varış gezinin sonudur. Büyük kilisede yapılan gösterişli bir törenle profesör Borg'un jübilesi kutlanır. Bu tören, aslında insanlık ve duygu yönünden boşa gitmiş bir hayatın yine boşu boşuna yüceltilişidir. Bergman'ın hayat felsefesi bu filmde tam bir açıklığa ulaşmıştır. Ölüm üzerine kurulan bu düşünce hayatın anlamını bulmaya yardım etmektedir. İzak Borg'un içsel gezisi bilginin araştırılığıdır. Bu, Sokrates'in deyimiyle 'kendi kendini tanıma'dır. Ortaya atılan tek büyük problem mutluluğun problemidir. Çözümü, mutluluk sevgide, kadın ile erkeğin eşliğindedir."

"Yaban Çilekleri"ni aynı yıl çevrilen "Narvavilet — Hayatın Eşiğinde" izledi. Bergman'ın bu yeni filminin konusu zaman bakımından - "Yaban Çilekleri"nin yirmidört saati ile

kıyaslanırsa - daha da kısaltılmıştır: olay bir doğumevinde ve bir kaç saatlik bir süre içinde geçer. Bergman, doğum yapacak olan üç kadının iç durumlarıyla geçmişleri üzerine eğilmektedir. "Geçmiş, bu tür hikâyelerde en kolay yol, "geriye dönüşler"le yapılmaktadır. "Bergman, bunun yerine hatırlatmayı seçmiştir." 'Hayatın Eşiğinde'de hikâyelerinden söz edilen kadınların üçü üzerinde de, doğum olayı, değişik tepkiler yaratır. Cecilia; sürekli bir aşağılık duygusu, kocası tarafından sevilmemek, istenmemek endişesinden doğan bir mutsuzluk içindedir. Film, kadının doğum yapmasından sonra başlıyor. Çocuğun ölü olarak doğması, fiziksel acının dışında ruhî bir çöküntü de yaratır. Kocası istemediği için çocuğun ölü olarak doğduğuna inanıyor, ayrılmaya karar veriyor. Öbür kadınlardan Stina; sağlıklı, hayat dolu ve mutlu bir kadındır. Yapacağı doğumun aile mutluluğunu arttıracağına inanıyor, ama doğum sırasında bütün soğukkanlılığını elden kaçırıyor. Bergman'ın kamerası doğum olayının tesbitinin yanı sıra; Stina'nın sürekli sinir krizlerini, acılarını, iç dünyasındaki beklenmedik çöküşleri yalın bir anlatımla vermekten geri durmuyor. Sonuç, Stina da çocuğunu ölü doğuracaktır.

Üçüncü kadın Hjordis; kesin olarak çocuk istemiyor. Karnındaki bir günah ürünü. Üstelik çocuktan, çocuk sesinden, ağlamalarından hoşlanmıyor, kaçıyor. Evini bu günah ürünü çocuk yüzünden bırakıp kaçmıştır. Doktor muayenesinde Hjordis'in doğum için bir süre daha beklemesi gerektiği bildiriliyor. Üç kadın da ayrı ayrı mutluluğa - sürekli mi, gelip geçici mi ? - kavuşuyorlar: Cecilla kocasıyla barışıyor, Hpordis evine dönüyor, Stina da acılarından kurtuluyor." Bergman, "Hayatın Eşiğinde"de tek bir hastane dekoruyla doğuran ve doğuracak üç kadını göstererek hayatla ölüm temalarını işliyordu. "Yaban Çilekleri"nde de aşkla ölüm, geçmişle şimdiki zaman, düşle gerçek birleştirilmişti.

Bergman, 1918 yılında doğduğuna göre, bugün 47 yaşındadır ve otuzu aşkın filmin senaryo yazarı ve rejisörüdür. Örneği verilen bir konuşmasında açıklandığı gibi bir papazın oğludur. Baba-oğul arasında sürekli anlaşmazlık vardı ve Bergman bu yüzden evi bırakmıştı. Üniversite öğrencisi iken tiyatroya yakın ilgi duydu, üniversite sahnesine oyunlar koy-

du, reji denemeleri yaptı. Üniversiteden sonra Stockholm operasında yardımcı rejisörlük buldu kendine, rejisörlüğe geçti. Sırasıyla çeşitli büyük şehirlerde ünlü yazarların oyunlarının sahneye konuşlarını yönetti. Sjöberg'in "Hets - Çılgınlık" (1944) filminin senaryoculuğuyla sinemaya da geçti.

1958 başarı yılının arkasından 1959 Venedik festivalinde "Ansiklet — Yüz", jüri özel armağanını aldı. Bergman bu yeni filminde de başarılıydı ama, yavaş yavaş yeni birşey söylenemez'e doğru gidiyordu. Bilinen Bergman'dı yine, "Yüz"ün bu defaki teması, tabiatüstü varlıkların kuruluştan beri var olduklarına inananlarla inanmayan maddeci düşünürler arasındaki çekişmelerden alınmıştı. Olaylar yine geçen yüzyılda geçiyordu, büyücü ile kendisini suçlandıran maddeci doktor, polis müdürünün önünde karşılıklı "hüner" gösteriyorlardı. Bergman, yine ustaydı, yine göz kamaştıran bir oyun ve mizansen ustalığıyla seyircisini, Bergman'cılarını ve eleştirmecileri kendine bağlıyordu.

Son filmi "Sasom i en Spegel — Bir Aynada Gibi" (1961) de Berlin festivalinden eli boş çevrilmedi. "Bir Aynada Gibi"nin konusu İsveçin küçük bir kıyı kasabasında geçiyordu. Bergman senaryosunun gelişmesini dört kişilik bir ailenin üyeleri arasında bölüştürmüştü: genç ve karmaşıklar içinde bir kadın, kocası, babası ve erkek kardeşi. Bergman, bu dört kişilik ailenin yaşama serüveninden "Yaban Çilekleri"nde olduğu gibi yine bir yirmidört saatlik kesit veriyordu. Önce bu dört kişilik ailenin akşam üstü yaşayışı ele alınıyor. Denizden çıkıyorlar ve sofra başında toplanıyorlar: Kişiler bu süre içinde büyük bir rahatlıkla çizilmektedir. Bütün kimlikleriyle ortaya konuyorlar: Koca yetersiz, silikçe bir kişi. İçlerinde ayakta durabilecek güçte bir tek genç kadının babası var. Geriye kalan küçük oğul, henüz kişiliğine varmamış, erginlik çağını sürmektedir. Genç kadın bu dörtlü ailede bir çeşit merkez noktası durumundadır. Herşey onun çevresinde döndürülür, herşey gelip onda bitirilir. Koca, aynı zamanda doktordur da. Karısının üzerine titrer. Karısını düzenli bir yaşamaya kavuşturmak istiyor. Bunu başarabiliyor mu? Hayır. Sonuç, beklenmekdik bir şekilde geliyor. Baba ile koca balık avına çıktıkları bir sırada evde yalnız kalan iki kardeş,

yıkıcı darbeye doğru ortaklaşa gidiyorlar. Genç kadın bir tutku nöbeti anında yeni yeni erginliğe ermiş genç kardeşiyle yatıyor. Genç kadın, kardeşinin kaçıp kurtulmasını sağlayacak her türlü kapıları tutmuştur. O zaman erkek kardeş, çaresizlik içinde sonra sonra bir kadınla yatmanın mutluluğuna da ulaşarak çizgiye boyun eğiyor. Baba ile kocanın dönüşlerinde, genç kadın, babaya bu kirli gerçeği anlatıyor. Yıkılma, babada da başlamıştır; Genç oğul, aklı başına geldikten sonra ne yapacağını şaşırmıştır; durum, dörtlü ailenin her bireyi için çöküntü yaratır. Bergman yirmi dört saatlik bir süre içine kişilerinin bütün tutkularını ve bu tutkularından gelme trajik serüveni sığdırıp anlatmaktadır. Büyük sinemacı gücü, geleneksel İsveç okulunun (*) bütün unsurları ile Bergman'ı Bergman yapan unsurlar; "Bir Aynada Gibi'de eksiksiz yer almışlardır.

Bergman, filmlerinle ne yapmak istiyorsun, amacın nedir?" sorusuna bir konuşmasında şöyle karşılık veriyordu : "İnsanların durumu üstüne gerçeği söylemek istiyorum; gerçeği gördüğüm gibi anlatmak istiyorum. Böylesi çetin bir soruya ya yalan, yada kaçamak cevap veririm. Böyle de-

---

(*) 1912 ile 1925 yılları arasında İsveç sineması, dünya sinemasının en ilgi çekici okuluydu. Okul, en gerçekle en kuraldışını birleştiren yeni bir evreni perdeye yansıtıyor ve bu yeni evrende tabiatın lirik bir duygusu; bu duyguyu zedelemeden, gerçek-dışı değerler ve fantastik canlılık duygusuna bir karşılık teşkil ediliyordu. Bu ikili akım, bir yandan İsveç folklorundan, bir yandan da yine İsveç'in ince edebiyatından -çokluk Selma Lagerlöf'ün romanesk eserlerinden- doğmuş ve Sjöström ile Stiller'in usta işi filmlerine kaynaklık etmişti. Her iki rejisörün Hollywood'a gidişleri, İsveç sinemasında çöküş yaratmış ve yerini 1925-45 arasının karanlığına bırakmıştır. Bunun yanısıra, Almanya, Fransa ve A.B.D. nin en iyi rejisörleri; bazı filmlerine, bu okulun hangi biçimlerde etkisinin derin olduğunu gösteren yeni bir hava veriyorlardı. Fantastik ve mistik İsveç gerçekçiliği ile Alman expressonism'i ve 1930 yıllarının Fransız sinemasındaki "fantastik gerçekçiliği'. ile bu üsluplar arasında -her ne kadar birbirine indirgelenmeyip birbirinin eşi sayılmasa da- sıkı bir bağ ilişkisi olduğu da ortadadır. Bugün ise, İsveç sineması, Bergman'ın "hükmü" altındadır. Bergman derinlemesine kişisel eserlerinde, bu unsurlara karşılık, Sjöström'ün büyük geleneği ile hangi yönlerde bağ kuracağını ve kendinden önceki iki sinema ustasına neleri borçlu olduğunu gayet iyi biliyor.

dim mi karşımdaki da memnun olur. İnsanların bu palavrayı nasıl olup da sezinlemediklerine hep şaşmışımdır. Çünkü gerçek cevap şu olmalıydı: 'kafamda kendiliğinden yer eden şeyleri sinema yoluyla açığa vurmak için büyük bir zorlama duyuyorum. Bundan dolayı benim kendi kendimden başka amacım yoktur: Yani günlük ekmeğim, eğlencem, halkın göstereceği ilgi. Hemen o anda duyduğum bir çeşit gerçek.' İkinci cevabımı özetlemek gerekirse ortaya çıkacak formül pek de heyecan verici olmayacaktır: 'Büyük bir anlamı olmayan bir çalışma'. Ben kendi kuşağımdaki sanatçıların çoğuyla aynı durumdayım: Giriştiğimiz çabanın büyük bir anlamı yoktur. Sanat sanat içindir. Benim için bir değeri olsun da ister benim kişisel gerçeğim olsun, ister hiç gereçek olmasın.

İnançlarım ya da şüphelerim üzerinde -zaten bunların burada hiç bir önemi olamaz- önyargıya kapılmanıza aldırmadan şunu diyeceğim: Bana göre, sanat, tapınış'tan ayrıldığı anda, canlılığını yitirdi. Göbekbağı kopunca kendi başına, şaşılacak derecede kısır, sönük, bozulmuş bir yaşayışa başladı. Birey, yaratıcılığın en yüksek biçimi, aynı zamanda en büyük felâket oldu. Ortaklaşa yaratıcılık, alçak yürekli 'anonimlik' bütün değerini yitirdi; unutulmuş, gömülü kalıntılar haline geçti. 'Ben'deki en küçük yaralar, ahlâkî sızılar mikroskop altında sanki dünyanın en önemli şeyleriymiş gibi incelendi. Vicdan titizliği, özençliği açığa vuran karanlık korkusu da moda oldu. Bireyciler birbirlerinin gözünün içine bakıp birbirlerinin varlığını inkâr ediyorlar; ortaklaşa mutluluğun kurtarıcı gücünü tadamadan karanlığa haykırıyorlar. Kendi kısır dönümüzle o kadar zehirlenmiş, kendi dertlerimizle o kadar sınırlanmışız ki, artık doğru ile yanlışı, gangsterin idealiyle arı ideali birbirinden ayırdedemiyoruz."

Tarık Dursun K.

YABAN ÇİLEKLERİ

(Smultronstallet)

Prodiksion Svensk Film
Prodiksion yönetimi Allan Ekelund
Reji Ingmar Bergman
Seneryo Igmar Bergman
Kamera Gunnar Fischer
Müzik Erik Nordgren
Kostüm Gittan Gustafsson
Oynıyanlar Victor Sjtöström (Prof. Borg)
IngridThulin (Marianne)
Bibi Andresson (Sara)
Gunnar Björnstrad (Ewald))
Jullan Kindhal (Agda)
Folke Sundquist (Andres)
Björn Bjelvenstan (Victor)
Naima Wilfstrand (Borg'un annesi)
Max von Sydow (Benzinci)

Artık 76 sında ve kendi kendimi kandıramıyacak kadar yaşlıyım. Gene de gerçeğe karşı bu denli sessiz kalışım kuşkulandırıyor beni. Gizli bir yalancılığı andırıyor bu. Sonunda gizlemek istediğim veya daha iyi ortaya çıkartmak istediğim ne var ki? Bir doğrucu olduğumu demek istemem. Bana kendimi soranlara kişiliğimi gözetmeden her şeyi anlatabilirim. Oysaki çevremdeki insanlardan biri üzerine konuşurken çok daha sakıngan davranırdım. Bir başkasını yargılamaktan daha hoşa gitmiyen birşey yoktur; kişiyi bir ağa düşürür bu; yanılmalar, yalanlar ağına. Böyle durumlarda susmayı yeğ görürüm. Nedeni budur çevremden kaçmamın. Diğer kişilerle olan ilgimiz çoğunlukla yakınlarımızın davranışları üzerine konuşmak ve bunları ölçmekten başka birşey değil. İhtiyarlığımda bir başımayım artık. Yakınmak için demiyorum bunu, yalnızlığımı apaçık ortaya koymak için. Yaşamdan sessizlik diliyorum artık, bir de beni ilgilendiren şeylere ayırabilecek zaman. Örneğin kendi bilim dalımda yaptığım sürekli ilerlemeyi (Bakterioloji Profesörüyüm) izlemek kıvanç veriyor bana, golf oynamak dinlendiriyor beni, bunlardan başka birisinin anılarını veya iyi bir polisiye romanı okuyorum.

Hayatım boyunca günlerim işle doluydu. İyi ki böyle geçmiş günler. Ekmeğimi kazanmak için başlıyan çabanın yerini ilme olan tutkum aldı. Oğlum Lund'da doktor ve birçok yıldır evli. Çocuğu olmadı. Annem sağ, 96 yaşında ve gücü yerinde. Huskvarna yakınında oturuyor ve birbirimizi ender görüyoruz. Dokuz kardeşim de öldü, fakat gerilerinde çocuklar ve torunlar bıraktılar, onlarla ilgim pek az. Karım Karin'i yıllar öncesi kaybettim. Şimdi yaşlı bir kadın çok iyi bakıyor bana.

Kendim üzerine söyliyeceklerim bu kadar. Belki de yaşlı bir mızmız ve benimle birlikte yaşıyanlar için çok güç olduğumu ekliyebilirim dediklerime. Duygu gösterilerinden, kadın gözyaşlarından ve çocuk çığlıklarından nefret ederim. Gürültüden ve birdenbire, beklenmeden olan şeylerden hiç hoşlanmam.

İleride bir bağlantı bu öyküyü neden anlattığımı ortaya koyacak. Anılmaya değer bir günün olaylarını, düşlerini ve düşüncelerini gerçeğe en yakın olarak anlatıyor bu öykü.

1.

1 haziran cumartesi gecesi tuhaf bir düş gördüm.

2.

Alışılmış caddelerde sabah gezintimi yapıyordum düşümde.

3.

Çok erkendi. Görünürlerde bir tek insan yoktu. Kaldırımların kenarlarında hiçbir taşıt aracı olmaması azçok şaşırttı beni .

4.

Yaz ortasının bir bayram günü sabahı gibi bırakılmış duruyordu kent.

5.

Güneş çok aydınlık parlıyor ve kara gölgeler dağıtıyordu. Kesin gölgeler. Oysaki ısı vermiyordu. Güneş alan tarafta yürüyor, gene de üşüyordum.

6.

Olaganüstü bir sessizlikti bu. Yoksa kargalarla serçeler güneş doğmadan önce bulvarın ağaçlarının üstünde ötüşüp, bağrışırlardı. Ve aynı zamanda kentin ortasından gelen kesin bir uğultu işitilirdi her zaman.

7.

Oysaki hiçbir şey duyulmuyordu bu sabah. Bütün bir sessizlik. Adımlarım evlerin duvarlarında yankı yapıyor. Alışılmamış bir ses çıkartıyor bu ve ben ne olup bittiğini düşünmeye koyuluyorum.

8.

Bir gözlükcü dükkânının önüne geldim. Yanında her zaman doğru işliyen bir saat asılı dururdu. Ve bunun altında donuk iki gözün baktığı bir gözlük. Sabah gezintilerimde bu gözlüklere gülümserdim hep.

Caddenin görünümünde gülünç bir ayrıntıydı bunlar.

9.

Saatin yelkovanlarının yerinde olmaması birden şaşıttı beni. Sayılar yazılı olan yüzü kördü saatin. Ve iki göz kırılmıştı. Sulu, irinli iki yara gibi donuk bakıyorlardı şimdi.

10.

Elimde olmadan saatin kaç olduğunu anlamak için kendi saatimi çıkarttım, ve benim eski sadık yoldaşımın da yelkovanlarını kaybetmiş olduğunu gördüm. Kulağıma götürdüm onu ,fakat yüreğimin çok hızlı ve düzensiz çarpışını duydum. Aynı anda içimi bunaltıcı ve alışılmamış bir sıcaklık bürüdü.

11.

Saatimi geri soktum ve kısa bir süre duvara yaslandım. Solumakta güçlük çekmiyordum artık. Yüreğim durgunlaştı ve eve gitmeye karar verdim.

12.

O an gözüme bir insan ilişmesi sevindirdi beni. Sırtı bana dönük köşede duruyordu. Ona koştum ve koluna dokundum.

13.

Bana döndü. Hasır şapkasının altında yüzünün var olmadığını görünce donakaldım.

14.

Hemen geri çektim elimi. O anda o yaratık bütünü ile yere yıkılıverdi. Toz gibi. İnce talaştan bir yığın gibi.

15.

Bir döküntü tümseği duruyordu yerde. Adam yok olmuştu.

16.

Elimde olmadan çevreme bakındım. Yanıldığımı ve kentin şimdiye değin hiç gelmemiş olduğum bir yerinde bulunduğumu anladım.

17—20.

Yüksek, sevimsiz, dayanlımaz bir yığın evin arasındaki bir alanda duruyordum. Bu dar, ufak alandan her yöne doğru uzayıp giden caddeler bomboştular. Canlı hiçbir şey yoktu görünürlerde.

21.

Çok yükseklerde güneş beyaz bir parlaklıkla yanıyor, ışık kesin ve kayarak evlerin arasına düşüyordu. Oysaki ben bütün vücudum titrercesine üşüyordum.

22.

Sonunda gene kendimi toparlıyacak gücü buldum. Dar caddelerden herhangibirine saptım. Son hızımla yürüyordum. Yol bana sonu gelmiyen bir uzunlukta göründü.

23.

Sonra çan sesleri duydum ve birdenbire kendimi açıklık bir alanda buldum. Alan çirkin, göz tırmalıyan, kırmızı tuğlalardan örülmüş bir kilisenin yanından başlıyordu. Kilisenin herbir yanını gri evler çevirmiş, ufacık bir mezarlığa bile yer kalmamıştı.

24.

Kiliseye doğru bir cenaze alayı gitmekteydi. En önde antika bir cenaze arabası, bunun ardında gene antika arabalar ilerlemekteydiler. Öne bağlanmış atların üzerlerine siyah örtüler geçirilmişti.

25.

Durakladım, ve şapkamı çıkarttım. Canlı varlıklar

görmek, en sonunda atların tepinmelerini işitmek bir hafiflik vermişti bana.

26.

O anda olup biten öylesine korkunç ,öylesine beklenmedik birşeydi ki ,şu an bile bunu yazmak korku veriyor bana.

27—30.

Cenaze arabası kilisenin kapısına yanaşmak için döndüğü an, birdenbire fırtınaya tutulmuş bir gemi gibi sallanmaya başladı. Tekerleklerinden birinin çıkmış olduğunu farkettim. Ve işte cenaze arabası yalpa vurarak ve yuvarlanarak üzerime doğru geliyordu. Kendimi bir kenara atmayı başarabildim, tekerlek yanıbaşımda kilise duvarına çarptı ve darmadağın oldu.

31—35.

Arabalar durdular, ama yardıma koşmak için kimse çıkmadı içlerinden. Kocaman cenaze arabası üç tekerleği üzerine kayıyor ve sallanıyordu. Tabut birdenbire dışarı fırlayıp, sokak kaldırımının üzerinde paramparça oldu. Yükünü atmış olan araba doğruluverdi kendi kendine. Atlar da doğruldu ve bütün alay yollardan birinde uzaklaştı. Gerilerinde diğer arabalarla birlikte.

36—40.

Artık kilisenin çanları çalmıyordu. Ve ben yapayalnız kalmıştım. Kırık, tepesi üstü devrilmiş tabutla birlikte. İçimi kemiren kaygu ona doğru itti beni. Tahtalar ve molozlar arasından bir el uzandı. Öne doğru eğildiğim an, bu ölü el elimi kavradı ve sonsuz bir güçle kendine doğru çekti beni. Buna karşı

koydum, ve ölü yavaş, yavaş tabuttan sıyrıldı. Üzerinde bir frak vardı.

41—43.

Dehşetle ölünün kendim olduğunu tanıdım. Sıkıca beni kavramış, doğrulmaya çahşıyordu. Kendimi kurtarmak için gösterdiğim çaba etkilemiyordu onu hiç. Sımsıkı bana yapışmış ,ve alaylı, alaylı bakıyordu yüzüme.

44—46.

Ter içinde uyandım bu durumdan ve doğrulup oturdum yatağa. Sabaha karşı saatin üçüydü. Karşıdaki dama güneş vurmuştu bile .Gözlerimi yumdum ve son yıl peşimi bırakmıyan bu kötü ve korkunç düşlerden sıyrılmak için mırıldanarak yakardım .

ISAK İsmim Isak Borg. Halen hayattayım. 76 yaşımdayım. Aslında durumum çok iyi.

Bu yatıştırıcı sözleri kendi kendime mırıldandıktan sonra, bir bardak su içtim. Ve önümde beni bekliyen günü düşünmek için yatağımda gerindim.

47.

Sonra karar verdim. Yataktan kalkıp, perdeleri açtım. Dışarıdaki havayı pırıl, pırıl bir güzellikte buldum. Bu temiz, hafif sabah havasını içime çekerek soludum. Sonra pijamamı giydim. Saatin üçü vurduğu evin içinde ihtiyar bakıcımın odasına gittim.

48—50.

O da uyanıktı. Beni kapıda görür görmez o da yatağında doğruldu.

AGDA Hasta mısınız, Profesör?

ISAK Kahvaltıyı hazırlıyabilirsiniz, bu gün arabayı kullanacağım.

AGDA Arabayı mı?

ISAK Lund'a kendi elimle gitmek istiyorum, uçaklara güvenim yok.

AGDA Sevgili Profesör! Gidip yatınız ve uyuyunuz, kahveyi hazırlayıp 9 da gelirim. Kararlaştırdığımız gibi 10 da da gideriz.

51—61.

ISAK Öyleyse ben de kahvaltı etmeden çıkarım yola.

AGDA Peki, frakınızı bavula kim yerleştirecek?

ISAK Kendim.

AGDA Ya ben ne olacağım?

ISAK İstersen benimle birlikte arabayla gelin, ister uçağa binin .Size nasıl uygun geliyorsa.

AGDA Size Şeref Doktorluğu verilirken, ben de bulunabileceğim için bütün bir yıl boyu sevinmiştim. Her şeyi de yoluna koymuştuk. Ve siz bu kez gelip, araba ile gitmek istediğinizi söylüyorsunuz.

ISAK Tören saat 5 ten önce başlamaz. Hemen yola çıkarsam 15 saatlik bir zamanım var demektir.

AGDA İşte şimdi herşey altüst olacak. Ya Malmö Havaalanında bekliyen oğlunuz ne düşünecek?

ISAK Nasıl olsa bulur birşey.

AGDA Siz arabayla giderseniz, ben de törende bulunmam.

ISAK Fakat Agda...

AGDA Arabayla gidiyor ve hayatımın en güzel gününü bozuyorsunuz.

ISAK Ama biz evli değiliz ki!

AGDA Sizinle evli olmadığım için her gün tanrıya şükrediyorum. 74 yıldır kendi anlayışıma göre davrandım, ve bu gün de öyle yapacağım.

ISAK Son diyeceğiniz bu mu?

AGDA Evet, ama kendi kendime kötü niyetli, bencil 40 yıllık sadık bakıcılarına hiç aldırmayan ihtiyar erkeklere söyleneceğim.

ISAK Aslında sizin bu iğrenç baskınıza nasıl dayanmış olduğumu anlıyamıyorum.

AGDA Şuna bakın! Hemen yarın kurtulabilirsiniz bundan.

ISAK Ne olursa olsun arabayla gidiyorum ben, siz istediğinizi yapın. Yaşlı başlı olduğum ve sizin tarafınızdan yönetilmemem gerektiği kanısındayım.

62—65

Ben banyoda traş olduğum ve Agda da zaten hırçın yaradılışlı olduğu için, konuşmamızın son kısmında epeyce bağırmıştık. Banyodan çıktığımda Agda'nın frakımı ve diğer gerekli şeyleri bavula yerleştirmekte olduğunu farkettim. Aklı başına gelmiş göründüğü için ben de arkasından onu bağışladığımı göstermek istedim.

ISAK Hiç kimse sizin kadar iyi bavul yerleştiremez Agda.

AGDA Hı. öyle mi?

ISAK Tatsız moruk.

Verdiği karşılığa kızmıştım. Son söylediğim de aslında iyi birşey değildi. Ama Agda kalbinin kırılmasına alışıktı.

AGDA İki yumurta mı pişireyim?

ISAK Evet ,çok teşekkür ederim, sevgili Agda.

Son derece incelik göstermek için katlandığım çabayı umursamadan mutfağa girdi.

ISAK Şeref doktorluğu! Yerin dibine batsın! Ne denli bir budalalık! Fakülte bana bunun yerine şeref budalalığı da verebilirdi.

Agda'ya aramızın düzelmesi için birşey hediye edeceğim. Kin tutan kişilerden nefret ederim. Ben ki bir karıncayı bile incitmem, Agda'yı hele hiç.

69.

Agda kapıda göründü işte.

AGDA Kızarmış ekmek ister misiniz?

ISAK Hayır, sağ olun. Benim yüzümden güçlükler çıkartmayın.

AGDA Şimdi de neye alındı acaba?

Karşılık veremedim, kapı kapandı çünkü. Giyinip, kahvaltının beklediği yemek odsına gittim. Güneş ışınları geniş bir çizgi halinde masanın üzerinde duruyorlardı. Agda yavaşca elinde çaydanlıkla içeri girdi ve dumanları tüten kahveyi koydu fincanıma.

ISAK Siz de bir bardak içmez miydiniz?

AGDA Hayır, teşekkür ederim.

71.

Agda camın önünde duran çiçekleri sulamaya gitti ve bana sırtını döndü. Bu çok olağan davranış, bana bir direniş gibi geldi.

72—75.

Yandaki odanın kapısı açıldı ve gelinim Marianne girdi içeri. Daha geceliği üzerindeydi, fakat bir sigara yakmıştı bile.

ISAK Aziz gelinim nasıl oluyor da böyle erkenden uyanıyor?

MARIANNE Sen ve Agda teyze böyle duvarları sarsıtırcasına bağırırsanız, uyumak güçleşiyor biraz.

ISAK Kimse bağırmadı burada.

AGDA Evet, burada gerçekten bağırmadı kimse.

MARIANNE Lund'a arabayla mı gitmek istiyorsunuz?

ISAK Evet, buna karar verdim.

MARIANNE Ben de seninle gelebilir miyim?

ISAK Ne? Eve mi gitmek istiyorsun?

MARIANNE Evet, eve gitmek istiyorum.

ISAK Ewald'a geri mi dönüyorsun?

MARIANNE Nedenini sormanın gereği yok. Sana uygun gelmiyorsa trenle de gidebilirim.

ISAK Tabii gelebilirsin benimle.

MARIANNE 10 dakikada hazırlanırım.

76.

Marianne sigarasını masanın yzerinde duran küllüğe bıraktı. Odasına girip, kapıyı kapattı. Agda hirçbirşey söylemeden bir fincan daha çıkarttı. İkimiz de şaşıp kalmıştık, fakat Marianne'nin kocasına dönmek için verdiği bu beklenmedik karar üzerine ağzımızı açamıyorduk. Ben yalnız kafamı sallıyordum.

AGDA Akıl alacak gibi değil!

77—80.

Saat dörtbuçuk sularında arabayı garajdan çıkarttım. Marianne geldi ,üzerinde uzun bir pantolon ve kısa bir ceket vardı (o şık bir genç kadındır) Agda'nın camda olup olmadığını görmek için cama baktım. Evet, orada duruyordu. Ona el salladım. Ama karşılık vermedi. Öfkeyle arabaya bindim, kapıyı çekip sürmeye başladım.

81.

Sabah sessizliğine bürünmüş kentten konuşmadan ayrıldık.

82—108.

Marianne sigara yakmak üzereydi.

ISAK Sigara içme lütfen.

MARİANNE Neden?

ISAK Sigara dumanına dayanamam .

MARİANNE Unutmuşum bunu.

ISAK Sigara içmek hem pahalı, hem de zararlı. Kadınların sigara içmesini men etmeliydi!

MARİANNE Hava güzel

ISAK Evet, fakat çok bunaltıcı. Bir sağmak boşanabilir.

MARİANNE Ben de öyle sanıyorum.

ISAK Sigara bambaşka birşey. İçenin benliğini gösteriyor. Hem baştan çıkarıcı, hem gerginlik verici .Erkekler için bir kusur sayılabilir bu.

MARİANNE Peki, bir kadının ne gibi kusurları olabilir?

ISAK Ağlamak, gebe kalmak, ve başkaları üzerine kötü konuşmak.

MARI NNE Sen kaç yaşındasın Isak Amca?

ISAK Neden soruyorsun?

MARIANNE Hiç, öyle.

ISAK Neden sorduğunu biliyorum.

MARIANNE Sahi mi? Hiç söylemediğin birşey.

ISAK Tavır takınma. Benden hoşlanmıyorsun ve hiç hoşlanmadın.

MARIANNE Seni yalnız kocamın babası olarak tanıyorum.

ISAK Neden evine geri dönüyorsun?

MARIANNE Birdenbire oraya gitmek istedim.

ISAK Ewald benim oğlum ama.

MARIANNE Evet, evet ,gerçekten senin oğlun.

ISAK Öyleyse sana bunu sormamda şaşılacak birşey yok.

MARIANNE Bunda seni ilgilendiren hiçbir taraf göremiyorum.

ISAK Ne düşündüğümü söyliyeyim mi sana? *Hiç şaşırmadan sessizce kalışı hoşuma gitmişti. Bende ayrıca biraz kuşkuluydum.*

ISAK Ewald ve ben birbirimize çok benzeriz. İkimiz de bir takım kurallara bağlıyızdır.

MARIANNE Bunu bana söylemenin hiç gereği yok.

ISAK Örneğin ona öğrenimi için verdiğim borç para. Doçent olunca bunu geri vermesi gerekiyordu. Her yıl bana 5000 Kron ödemesi onun için bir onur meselesi. Üstelik bunun kendisine güç geldiğini biliyorum. Fakat verilmiş söz sözdür.

MARIANNE Bu bizim için hiçbir zaman birlikte tatil geçirememek, ve Ewald'ın canı çıkarcasına çalışması demektir.

ISAK Senin kendi gelirin var ya.

MARIANNE Hele son derece zengin olup da, bu paranın sana gereği olmadığı düşünülürse..

ISAK Verilmiş söz sözdür, benim sevgili Marianne'm. Ve Ewald'ın beni anladığını, isteklerime saygı duyduğunu biliyorum.

MARIANNE Olabilir, ama senden nefret ediyor. *Alçak ve uygun ses tonu etkiledi beni. Gözlerinin*

içine bakmayı denedim, fakat önüne bakıyordu, yüzü büsbütün ilgisizdi.

ISAK Ewald ve ben birbirimizi hiç şımartmadık.

MARIANNE İnanırım buna.

ISAK Benden hoşlanmaman üzüyor beni, çünkü seni beğenirim.

MARIANNE Buna sevindim.

ISAK Bana karşı neyin var?

MARIANNE Apaçık bir karşılık mı istiyorsun?

ISAK Sorduğuma göre.

MARIANNE Sen bencil bir ihtiyarsın Isak Amca, tamamen düşüncesizsin. Hep bencilsin. İyi davranışların ve sevimliliğin ardında gizliyorsun bunu. Yazıların ve sözlerinde ne kadar insancıl olmaya çalışsan ,gene de çok bencilsin. Seni yakından tanıyan bizler çok iyi biliyoruz bunu. Kandıramazsın bizi. Bir ay önce sana geldiğimde ne olduğunu hatırlıyor musun? Ewald ve bana yardım edebileceğini düşünmüştüm budalaca. Birkaç hafta sende kalmama izin vermeni istedim. Ne karşılık verdiğini biliyorsun?

ISAK Yanımda kalmanın beni sevindireceğini söyledim.

MARIANNE Başka birşey daha söyledin. (fakat bunu unutmuş olmalısın) Beni evlilik sorunlarına karıştırmaya yeltenme, umrumda değil bunlar. Herkes kendi sorunlarını kendi başına çözmelidir.

ISAK Söyledim mi bunu?

MARIANNE Daha da söyledin.

ISAK İyi etmemişim.

MARIANNE Sonra kelimesi kelimesine şöyle dedin: Tinsel acılara karşı hiç saygım yoktur, yakınmak için bana gelme. İçini dökmek istiyorsan sana bir ruh doktoru bulabilirim, veya belki de bir papaz. Şu sıralarda önüne gelenin yaptığı gibi.

ISAK Bunu söyledim mi?

MARIANNE Yargılarında çok kuralcısın, Isak Amca. Herhangi bir şekilde sana bağlı olmak korkunç birşey olurdu.

ISAK Aslında seni evimde görmek çok mutlu kıldı beni .

MARIANNE Sanki evine bir kedi sığınmış gibi.

ISAK Bir insan veya bir kedi. İkisi de aynı şey. Güzel bir genç kadınsın, benim hakkımda da kötü düşünmene şaşıyorum.

MARIANNE Senin hakkında kötü düşünmüyorum.

ISAK Öyle ha.

MARIANNE Yalnız acıyorum sana.

Gülünç sesine ve düşüncesizliğine güldüm. O da güldü ve durum biraz düzeldi.

ISAK Aslında sana bu gün sabaha karşı gördüğüm düşümü anlatmak isterdim

MARIANNE Düşlerle ilgilenmem ben

ISAK Öyle mi? Peki o halde.

109—110.

Bir süre sessiz geçti yolculuğumuz. Artık güneş gök yüzünde yükselmişti ve cadde gözkamaştırıcı beyazlıktaydı. Birden birşey geldi aklıma. Nasıl olsa zamanımız vardı. Yavaşladım ve yandan denize inen ara yollardan birine saptım. Yol ye-

ni kesilmiş ağaçlar ve ormanın arasından geçiyordu. Güneş sıcağı altında odunlardan güzel bir koku çıkıyordu. Marianne biraz şaşkın bakıyor, fakat hiçbir şey söylemiyordu. Durdum.

ISAK Gel sana birşey göstereceğim.

111—115.

Yavaşca soludu ve arkamdan yamacın altındaki parmaklığa doğru koyuldu. Şimdi ufak bir kayın ormanı içinde kaybolmuş ve körfeze doğru bir terası olan büyük, sarı evi görebiliyorduk. Ev kapalı kapılar ve pencereler ardında uyuyordu.

ISAK Yaşamımın ilk 20 yılında her yazı burada geçirdik. On kardeştik. Bunu biliyorsundur herhalde .

MARIANNE Şimdi oturan var mı içinde?

ISAK Yazları hayır.

MARIANNE Sence bir engel yoksa, yüzmek istiyorum. Nasılsa vaktimiz var.

ISAK Ben de çilek tarlasına gideyim...

Son söylediğimi işitmedi kimse. Marianne daha önceden çilek tarlasına indi.

ISAK Çilek tarlası.

116—120.

Eve doğru yöneldim. Hemen yerini buldum. Fakat çilek tarlası hatırladığımdan çok daha küçük ve belirsizdi. Daha yağınla çilek vardı üzerinde. Orada bir başına sessiz duran yaşlı elma ağacının altına oturdum. Birbiri arkasına çilek yedim. Duygulanmış olabilirim .Belki de yorgundum. Bu yüzden bunalıyordum. Çocukluğumda oyun oynadığım bu yerlerle ilgili şeyleri anısmam şaşılacak birşey değil.

121—125.

Kendime özgü bir duyu kapsamıştı içimi. Sanki bir şeye karar vermem gerekiyordu. (Ve bu, gün, ilk kez olmamalıydı.) Yaz sabahının sessizliği. Körfezin üzerindeki soluk aydınlık. Ağaçlardaki kuş sesleri .Uyuyan eski ev. Böylesine yumuşak bir kıvrımı olan ve sırtımı koruyan elma ağacı. Çilekler. Nasıl olduğunu bilmiyorum. Günün apaçık gerçeği bir düş oluverdi birden. Bunun bir düş mü, ya da anıların içimde bir gerçek gücüyle canlanması mı olduğunu bilmiyorum. (Nasıl olsa hepsi aynı) Bu durumun nasıl başladığını da bilemiyorum, yalnız ilk önce piyano sesi duyduğumu sanıyorum.

126—130.

Şaşkınlıkla başımı çevirdim. Birkaç yüz metre ötede bir tümsek üzerindeki eve baktım. Tuhaf bir şekilde değişmişti. Bir süre önce öyle kör ve kapalı duran ön yüzü, şimdi açık pencereleri ile yaşıyor ve güneş altında parlıyordu. Sıcak yaz esintisi beyaz perdeleri titretiyordu. Süslü güneşlikler yarıya indirilmiş, bacadan duman tütüyordu. Eski yazlık ev yıkılacak kadar yaşamla doluydu. Piyano çalıyordu. (Waldteufer'den bir parça, ama bunu söylemiştim ya,) Açık pencereden neşeli sesler geliyor. Gülüşmeler. Adımlar. Çocuk çığlıkları. Tulumba gıcırtısı. Üst katta birisi şarkı söylemeye başlamıştı. İtalyan sesini andıran bir tenor sesiydi bu. Ama görünürlerde hiç kimse yoktu. Tümünün gerçek dışı bir etkisi var. Sanki her an çözülen, sessizlik ve kapalılığa bürünen duyularım yanılıyorlardı.

131—165.

Onu gördüm birdenbire. Üzerinde sarı keten giysisi vardı. Çilek tarlasında çilek topluyordu. Hemen tanıdım onu, ve sevindim buna. Bana öylesine yakındı ki, uzansam dokunabilirdim ona. Fakat o anda içimi saran kaçma duygusu engelledi beni. (O bu anıda, düşte veya ne olduğunu bilemediğim durumda kendisine öylesine benziyordu ki : sarı yazlık giysisi içindeki kız, çilli ve yanık tenli, genç dişiliği içinde apaydınlık.) Bir süre oturup, sessizce baktım, fakat sonunda onu yavaşca ismi ile çağırmaktan kendimi alamadım. Hiç aldırmadı. Biraz daha yüksek sesle yeniden seslendim.

ISAK Sara... Benim. Yeğenin Isak. Oldukça yaşlandım ve kendime pek benzemiyorum artık. Oysaki sen hiç değişmemişsin, sevgili Sara. İşitiyor musun beni?

İşitmiyor. Sepetine çilek toplamaya devam ediyor. İnsanın anıları ile konuşamıyacağını anladım. Bu beni pek de üzmedi. Ses çıkarmadan bu güzel anı sürdürmeyi yeğ gördüm.

Yamaçtan doğru genç bir delikanlı geldi. 18—19 yaşlarında olmasına rağmen bıyıklıydı. Üzerinde pantolon ve gömlek vardı, okul kasketini geriye itmişti. Sara'nın tam arkasında durup, gözlüklerini çıkarttı. Büyük bir beyaz mendille sildi. (Onu, benden bir yaş büyük ağbeyimi, tanıdım. Birbirimizi çok sevmiş, çok da üzmüşüzdür, genç yaşında böbrek iltihabından ölmüştü. Uppsala Üniversitesinde Slav dilleri doçentiydi.)

SIGFRID Günaydın, sevgili yeğenim, ne yapıyorsun böyle?

SARA Çilek topladığımı görüyorsun.

SIGFRID Güzel bir kızın sabah, sabah topladığı bu çilekler kimi sevindirecek acaba?

SARA Biliyorsun, Aron Amcanın bu gün isim günü. Önceden hiçbir şey düşünmemiştim. Bu yüzden ona bir sepet çilek vereceğim. Hem o sevinir, hem ben de birşey hediye etmiş olurum.

SIGFRID Yardım edeyim sana.

SARA Charlotta ve Sigbritt bir duvar halısı ördüler. Angelica pasta yaptı. Anna güzel bir resim çizdi. Kristina ve Birgitta da şarkı bestelediler.

SIGFRID Tabii bir sağır adama verilebilecek en güzel hediye

SARA Bak gör, nasıl sevinecek, sen zaten aptalın birisin.

SIGFRID Ne de tatlı ensen var. *Sıgfrid hızla kızın üzerine gitti ve ensesini öptü. Sara da kızdı.*

SARA Buna hakkın olmadığını biliyorsun.

SIGFRID Kim demiş?

SARA Sen kendini birşey sanan dayanılmaz bir çocuksun.

SIGFRID Ama beni seviyorsun.

SARA Seni?

SIGFRID Gel buraya, dudağından öpeceğim.

SARA Uslanmazsan Isak'a her fırsatta beni öpmeye çalıştığını söyliyeceğim.

SIGFRID Küçük Isak, onu tek elle deviririm ben.

SARA Isak'la ben gizlice nişanlıyız, bunu bilirsin.

SIGFRID Evet, nişan o kadar gizli ki, bütün ev bunu konuşuyor.

SARA İkizlerin oradan oraya koşuşup herşeyi anlatmalarına engel olamam ki.

SIGFRID Ne zaman evlenmek istiyorsunuz? Ne zaman evlenmek istiyorsunuz? Ne zaman evlenmek istiyorsunuz?

SARA Sana bir şey söyliyeyim: Siz dört kardeşten hanginizin daha alçakgönüllü olduğunu bilemiyorum. Ama en iyiniz Isak. Sen en kötü, en dayanılmaz, en aptal, en şaşkın ,en budala, en iğrençlerisin. Daha ne diyebilirim?

SIGFRID Bana karşı zayıf bir tarafın olduğunu apaçık söyle.

SARA Ayrıca sigara içtiğin için kokuyorsun.

SIGFRID Bu hiç olmazsa bir erkek kokusu.

SARA Üstelik ikizler senin Bergund'la bir sürü halt karıştırdığını söyliyorlar. Ayrıca Bergund'un da iyi bir kız olmadığını da söyliyorlar. Ben de aynı şeyi sezdiğim için inanıyorum onlara.

SIGFRID Yüzün kızarınca ne güzel olduğunu biliyor musun? Şimdi öpmelisin beni, daha fazla dayanamam. Aklımı başıma alıp düşününce sana aşık olduğumu anlıyorum.

SARA Sen böyle diyorsun ama, ikizler senin her kızın peşinde koştuğunu söyliyorlar. Öyle değil mi?

Birdenbire öptü Sara'yı. Kız geri çekildi ve ağlamaya başladı. Yüreği üstün gelince boylu boyunca yere düştü. Çilekler etrafa saçıldı. Çok öfkeliydi. Kızgınlıktan ağlıyordu.

SIGFRID Ağlama, birisi gelebilir.

SARA Şu çileklere bak. Ya Isak ne diyecek? O ne kadar iyi ve beni nasıl seviyor. Ah ben ne kadar

kötüyüm, sen de beni nasıl incittin. Beni bir kötü kadın yerine koydun. Çekil git, görmek istemiyorum seni. Sabah kahvaltısından önce hele hiç. Acele etmeliyim. Çilekleri toplamama yardım et, şuraya bak, üstüm başım leke olmuş.

Evden ansızın çan sesi geldi. Sanki bu sesle herşey dirilmişti. Onlara yerimden baktım, birbaşka acundan buralara inmiş gibi. Birlik işareti olan bayrak çekildi. Hafif bir yaz esintisi ile sallanmaya başladı. Bayrağı alışkın elleriyle yerine çeken askerî okul giysileriyle ağabeyim Hagbart'tı. Banyodan canlı gülüşmeler işitiliyordu. Ve yumurta gibi birbirlerine benziyan, 13 yaşlarında iki kırmızı saçlı kız çıktı dışarı. Kikirdeşmekten yürüyemiyorlardı. Kulaktan kulağa gizli ve gülünç şeyler mırıldanıyorlardı. Gür ve kıvrık saçları olan, uzun boylu, zayıf Sigbritt bebek sepeti taşıyordu. Sonra bunu bir ağacın gölgesine bıraktı. Çalışkan ve bütün evin yükünü omuzlarında taşıyan kızkardeşim Charlotta verandada göründü. Sigfrid ile Sara'ya çabuk olmalarını söyledi. 17 yaşındaki Benjamin yapraklar arasından çıkıp, acıklı bakışlarla çevresini süzmeye başladı. Angelica (ailenin en güzeli) koşarak ormandan doğru geldi. Kendisine hemen bir sır veren ikizler ile karşılaştı. Sonunda 15 yaşındaki Anna da evden çıktı ve Hagbart'a önemli birşey sordu, sonra sesini yükseltti ve Isak'ı çağırdı. Şaşkın ve isteksiz ayağa kalktım, fakat karşılık verecek durumda değildim.

İKİZLER Öyle sanıyorum ki, Isak babamla gitti, ağ da aldılar. Çanı işitemezler. Babam ayrıca

onu beklemememizi söyledi. Çok iyi hatırlıyorum.

Şu işe bakın, babam ve ben balık tutmaya gitmişiz. Bu söylenirken gizli, anlatılmaz bir sevinç duydum. Uzun süre kararsız kaldım. Böyle birdenbire, habersiz içine atıldığım yaşlı dünyamda ne yapacağımı bilemedim. Ailenin diğer kişileri eve çekilmişti. Yüksek sesle konuşuyorlardı. terasda yalnız büyük leylâk ağacının gölgesinde uyuyan Sigbritt'in bebeği var.

166—200.

İçimi kaplıyan kaygu iyice büyüdü. Yavaş, yavaş yamacı indim ve kısa bir süre sonra ön odadan cam kapılarla ayrılmış uzun karanlık koridora geldim. İçinde beyaz örtülü kahvaltı masası, açık renk mobilyalar ve duvarlar, heykeller, palme ağaçları, güneşlikler, beyaz boyalı taban, mavi halılar, resimler ve duvar halılarıyla bütün ailenin olduğu aydınlık odayı iyice görebiliyordum. Buradaydılar. Dokuz kardeşim, teyzem, amcam Aron. Yalnız babam, annem ve ben yoktuk. Hepsinin başı önlerine eğik ve elleri sandalyelerin arkasındaydı. Büyükanne yemek duasını ediyordu: «Tanrı, gel, bizim konuğumuz ol bize bağışladığın her şeyi kutsa. «Bu bittikden sonra hepsi büyük bir gürültü ile yerlerine oturdular. Teyze (kentli bir kadın, ve engüzel yaşlarında, söz geçirir biri) susmalarını söyledi.

TEYZE Benjamin, hemen dışarı çık ve ellerini yıka. Temizliği öğrenebilmen için kaç yaşına gelmeni bekliyeceğiz daha?

BENJAMIN Ellerimi yıkadım.

TEYZE Sigbritt, Angelica ikizlere uzat şu tabağı. Tırnaklarının içi kapkara. Hagbart, tereyağın ekmeğe nasıl sürüldüğünü öğrenemedin mi daha? Askerde böyle mi yapıyorlar? Charlotta, tuzluğun delikleri tıkanmış. Bunun dışarıda durmamasını kaç kere söyledim. Tuz nemlenir.

BENJAMIN Ellerimi yıkadım, tırnaklarımın arasındaki yağlı boya.

ARON AMCA Bana kim çilek topladı?

SARA Ben (daha hızlı) Ben

TEYZE Daha yüksek sesle konuşmalısın yavrucuğum, Aron amcanın ağır işittiğini biliyorsun.

SARA (Haykırır) Ben topladım.

ARON AMCA İsim günümü düşünmüş olmana sevindim.

HAGBART Aron Amca bu günün şerefine kahvaltıda içki içemez mi?

TEYZE Baba evde olmayınca, kahvaltıda içkinin sözü bile edilmez.

İKİZLER Aron Amca üç kadeh içti bile, bu sabah 8 de yıkanmaya giderken gördük.

TEYZE Siz ikizler ,yemek yediğiniz sürece açmayın ağzınızı. Ayrıca yataklarınızı da düzeltmemişsiniz. Ceza olarak gümüş tabağı öğle yemeği için parlatacaksınız. Benjamin ,tırnaklarını yeme. Yerinde doğru otur Anna. Artık çocuk değilsin.

ANNA Teyzeciğim, Aron Amcaya yaptığım resmi nasıl vermek istiyorum. Ona hediyelerimizi hemen şimdi veremez miyiz?

TEYZE Nerede resim?

ANNA Burada, masanın altında.

TEYZE Kahvaltıdan kalkıncaya kadar bekle.

SIGFRID O resmin çok üstün bir sanat eseri olduğunu söylemek istiyorum, Fritiof ve Ingeborg. Hanginizin Fritiof olduğu belli değil ya.

SARA Her zaman her şeyi bozar. Ne kaba. Şimdi de Anna'yı kırması gerek sanki ,ağlatacak çocuğu.

ANNA Hiç de değil. Sigfrid'i görmemezlikten ve duymamazlıktan gelirim.

İKİZLER Sara ve Sigfrid, siz ne yapıyordunuz öyle çilek tarlasında? Sizi banyodan gördük.

SIGFRID Çenebazlar, sussanıza.

CHARLOTTA Ağzınıza bir kilit takmalıydı sizin.

TEYZE Susun ikizler, yoksa masadan atarım sizi.

BENJAMIN İnsan istediğini söyliyemez mi burada?

SIGFRID Çenebazlar, kısın sesinizi.

ANGELICA Sara kızarıyor. Sara kızarıyor. Sara kızarıyor.

İKİZLER Sigfrid de. Haha. Sigfrid ve Sara. Sigfrid ve Sara. Sigfrid ve Sara .

TEYZE Bağırmaktadır: İkiniz de masada susacak mısınız, susmıyacak mısınız?

ARON AMCA Ne diyorsun? Tabii mutluyuz hepimiz.

İKİZLER Kikirdiyerek susarlar.

SARA (Çatalını onlara doğru fırlatır)

CHARLOTTA Fakat Sara.

SARA Yalan söylüyorlar, Yalan söylüyorlar.

Öyle hızlı ayağa kalktı ki sandalyesi devrildi. Bir an kararsız durakladı. Yüzü kıpkırmızı kesildi. Gözlerinden yanaklarına doğru yaşlar akıyordu.

Sonra ön odaya koştu, cam kapıyı açıp, koridorda kayboldu. Orada hıçkırarak ağladığını duydum. Yumuşak ve şişman Charlotta arkasından ona engel olmak veya onu avutmak için tam önümden geçip gitti. Seslerini duyabiliyordum. Yavaşca daha yakınlarına sokuldum. Sara ufak kırmızı bir bankın üzerinde oturuyordu. (bu bankı ihtiyar nine ev pabuçlarını giyip çıkarırken kullanırdı.) Charlotta onun önünde duruyor ve saçlarını okşuyordu. Sara ise çok kırılmıştı. Yüzünü onun giysisiyle saklıyordu. Dış kapının camından içeri vuran buğulu aydınlık, gerçekdışı bir görünüş veriyordu çevreye.

SARA Ah, biliyor musun Charlotta, Isak ne kadar saygılı. Öylesine saygılı ki ,birlikte şiirler okumamızı, hayattan bahsetmemizi istiyor. Ayrıca karanlıkda beni öpmeyi seviyor ve sonra da günahdan söz ediyor. Öylesine yükseklerde ki, kendimi zavallı hissediyorum. Gerçekten zavallıyım ben. Bazan da ondan çok daha yaşlı olduğumu hissediyorum. Ne demek istediğimi anlıyor musun? Aynı yaşda olmamıza rağmen, o sanki bir çocuk gibi görünüyor gözüme. Sigfrid ne kadar saygısız ve öfke verici. Ben eve dönmek istiyorum, bütün bir yaz boyu ikizlerin benimle alay etmelerine dayanamam, hayır, dayanamam buna.

CHARLOTTA Sigfrid'le konuşacağım, Doğru dürüst hareket etmiyecekse, tatilini çalışarak geçirsin bir yerde. Babam bu işe seve, seve yardım eder. O da Sigfrid'in çalışmasıın istiyor, çünkü bir işe yarıyacağı yok.

SARA Zavallı Isak, bana karşı ne kadar iyi, Yeryüzünde her şey yanlış.

CHARLOTTA Herşey düzelir yeniden, göreceksin. Duyuyor musun, şimdi Aron Amca için şarkı söylüyorlar.

SARA Sağır bir adama isim günü hediyesi olarak şarkı söylemek bir delilik. Tam ikizlerden beklenecek birşey.

Gerçekten iki kız çocuğunun söylediği şarkı bütün evde duyulmaya başladı. Charlotta kolunu Sara'nın omzuna koydu. Sara burnunu sildi ve ikisi de yemek salonuna döndüler. Aron Amca ayağa kalkmıştı ,ter içindeki yüzü güneş gibi parlıyordu. Ve gözleri yaşlıydı. Elinde notaların yazılı olduğu kağıdı tutuyor, tam önünde de ikizler şarkı söylüyorlardı. Bitirdikleri zaman çok alkışlandılar. Aron Amca ikisini de alınlarından öptü, ve peçete ile yüzünü sildi. Teyze ayağa kalktı. Ve onu etraflıca övdü. Bunu bir karışıklık takibetti. Birdenbire Anna pencereyi gösterdi.

ANNA Şuraya bakın ,babam geliyor.

BÜYÜKANNE Nihayet. Kabı içeri götür de, ısıt şunu. Charlotta, ambardan süt getir.

Bir karışıklık oldu. Sara da bundan faydalanarak ön odadan koşup, evin arkasındaki kayın ormanında kayboldu. Kayguyla arkasından koştum, fakat onu kaybettim. Ve birdenbire çilek tarlasında bir başıma kalakaldım. Yıkılmışlık ve boşluk duygusu bürüdü içimi. Beklenmedik bir anda bir kız sesi uyandırdı beni. Başımı kaldırıp, baktım.

201—211.

Önümde şortlu, kareli gömlekli genç bir kadın duruyordu, tunç gibi yanmıştı, sarı saçları tuzlu sudan açılmış ve karmakarışıktı. Kısa bir ağızlıktan sigara içiyordu. Ayağında tahta pabuçlar ve gözlerinde gözlük vardı.

SARA Bu yıkık, dökük ev senin mi?

ISAK Hayır, değil.

SARA İyi ki doğruyu söylüyorsun. Çünkü bu burun evle birlikte benim eski efendimin.

ISAK Burada bir zamanlar oturdum. 200 yıl geçti aradan.

SARA Amma yaptın. Çitin önündeki araba senin mi?

ISAK Evet, benim.

SARA Oldukça antika görünüyor.

ISAK Antikadır zaten, aynı sahibi gibi.

SARA Kendinle alay etmeyi biraz beceriyorsun, çok hoşuma gitti bu. Ne tarafa gidiyorsunuz?

ISAK Lund'a.

SARA Ne kadar denk geldi. Ben de İtalya yolundayım.

ISAK Benimle birlikte gelirsen çok sevinirdim.

SARA Adım Sara, budalaca bir isim değil mi?

ISAK Benim adım Isak, bu da budalaca.

SARA İkisi birbirleriyle evli değiller miydi?

ISAK Ne yazık ki hayır. Abraham ve Sara evlilerdi.

SARA Artık gidelim mi?

ISAK Bir başka bayan daha var yanımda. İşte geliyor. Sizleri tanıştırabilir miyim? Sara, Marianne. Marianne, bir arkadaş çıktı bize. Sara İtal-

ya'ya gidiyor, ve bizimle birlikte yol arkadaşlığı yapmaya söz verdi.

SARA İşte gene alaya başladın, önemi yok, yakışıyor bu sana.

Arabaya geldik. Marianne ile bir an birbirimize anlayışla baktık (aramızda ilk yakınlık) Arabanın yanında iki genç belirdi. İkisinin de yuvarlak sarı kafaları, kısa kesilmiş dağınık saçları, güneş gözlükleri, kareli gömlekleri, şortları ve tahta sandalları vardı. İkisi de birer sırt çantası taşımaktaydılar.

SARA Merhaba çocuklar, İtalya'ya kadar bizi yanlarına alıyorlar. Bu Anders, şu gözlüklü de Victor, Vicke deriz ona - bu da Isak Baba.

VICTOR Günaydın.

ISAK Günaydın.

ANDERS Günaydın.

ISAK Günaydın.

SARA İçine düşecek gibi baktığınız da Marianne.

MARIANNE Günaydın.

GENÇLER BİRLİKTE Günaydın.

SARA Bu pek büyük bir araba.

ISAK Binin hadi. Hepiniz yer bulursunuz. İsterseniz yükünüzü bagaja koyalım.

212—220

Herşeyi içeri tıktık. Yerlerimize oturduk ve çocukça yaşamın içine atıldık.

Sara gözlüklerini çıkardı ve güldü. (Kendisine göze çarpar derecede benziyordu.)

SARA Anders'le boyna dövüştüğümüzü tabii Isak'a söylemeliyim. Birbirimize deli oluyoruz. Victor da vaziyeti idare etmek için bizimle geldi. Yaşlı

efendim böyle istedi bunu. Victor da bana âşık ve Andres'i çılgınca gözlüyor. Bu babamın dahiyane bir buluşu. Victor'u baştan çıkartmak ve mat etmek için iznim var. En iyisi Victor'a suçsuz olduğumu kabul ettiriyorum ve bu yüzden kaba konuşmaya cesaret buluyorum.

Aynadan Sara'ya baktım. Rahatça arkasına yaslanmış, ve bacaklarını öne daymıştı. Anders ona sahip olduğunu belli etmek istercesine kolunu sırtına koymuştu. Buna karşılık Victor çok ilgisiz görünüyor, Marianne'nin ensesini ve görülebilen her yerini süzüyordu.

SARA Çubuk içiyorum. Victor bunun faydalı olduğunu söylüyor. Fayda ile aklını bozmuştur o. *Kimse bir karşılık vermedi, veya Sara'nın dediğine bir karşılık vermek istemedi. Susarak yolumuza devam ettik. Bu sessizlik bir tatsızlık değildi yalnız birazcık kurnazcaydı. Gün artık ısınmış, hava hafiflemişti. Camların hepsi açıktı. Cadde dosdoğru uzayıp gidiyordu.*

Bu gün beklenmedik, heyecan verici şeylerle doluydu.

ISAK Gençken âşık olduğum birisi vardı, ismi Sara'ydı.

SARA Tabii, bana benziyordu, değil mi?

ISAK Gerçekten benziyordu sana.

SARA Peki ne oldu?

ISAK Kardeşimle evlendi ve altı çocukları oldu. Şimdi 75 inde ve oldukça güzel bir ihtiyar.

SARA Yaşlanmaktan daha kötü birşey düşünemem. Ah, özür dilerim. Bir pot kırdım galiba.

Ses tonu pişmanlığını öylesine açığa vuruyordu ki, hepimiz güldük. İşte olan, o anda oldu.

220—245.

Cadde orada sağa kıvrılıyordu. Üzerimize doğru siyah bir araba geldiğinde, ben sol tarafda çok dikkatli gitmekteydim. Yalnız Marianne'nin sağ eliyle camı tuttuğunu, Sara'nın da bağırdığını anlıyabildim. Bütün gücümle frene bastım. Kocaman araba kaymağa başladı ve sol tarafdaki bir tarlaya gelip durdu. Siyah araba ise müthiş bir ses çıkardı, döndü ve yolun sol tarafındaki derin bir çukura yuvarlandı. O an birbirimize bakıştık. Ne olup bittiğini kavrıyamamıştık. Hiçbirimizin bir tarafı sıyrılmadan atlatmıştık kazayı. Diğer arabanın yoldan derin bir iz bırakmış olduğu görünüyordu. Yüz metre ötedeki derin çukurda iki tane fırlamış tekerlek farkettik. Hemen caddeye çıktık, fakat şaşkınlıkla durakladık. Yuvarlanmış arabanın radyosu bir sabah şarkısı çalıyordu. Çukurda iki kişi belirdi. Bir adam ve bir kadın. Birbirleriyle öyle bir kavgaya tutuşmuşlardı ki, neredeyse döğüşmeye başlıyacaklardı. Kendilerini gözlediğimizi anlayınca hemen yatıştılar ve adam bana el salladı.

ALMAN Bir şey oldu mu size? Ne diyeceğimi bilemiyorum. Nasıl oldu bu? Suç tamamen bizde. Karım kullanıyordu arabayı. Yaranız bereniz yok ya? Bir yerinize birşey oldu mu? Tanrıya şükürler.

Sinirli sinirli mırıldanıyordu. Gözlüğünü çıkarttı. Yeniden taktı. Korkulu, korkulu bize baktı.

ALMAN Bizler, sizin katilleriniz, kendimizi tanıştırabilir miyiz? Ben Stockholm Elektrik Fakültesi Mühendisi Alman. Bu da karım Berit, Bir zamanlar tiyatro artisiydi. Tam şey, şey.. olurken bunu konuşuyorduk.

Yapmacık bir gülüşle durakladı. Karısına el salladı. Karısı hiç oralı olmadığı için birkaç el işareti ile onu çağırdı.

ISAK Bacağınıza ne oldu?

ALMAN Sizin sandığınız gibi değil, yıllardanberi topalım. Acı bir şey ama, gene de karım kadar üzülmüyorum buna. Berit gel buraya da özür dile. *Kadın kendini toparladı ve aslında çekingen ve zorlama bir davranışla bize doğru geldi.*

BERİT Çocukların dediği gibi «affedin». Suç benimdi. Tam dönemeç geldiği anda, kocama birşey anlatmaktaydım. İşte meydanda : Allah böylesinin cezasını hemen veriyor. Sten, ne dersin buna, sen katoliksin üstelik.

ISAK Arabayı kontrol edip, düzeltmeye çalışalım mı?

ALMAN Hiç uğraşmayın n'olur.

BERİT Sevgili Sten, kapa çeneni. Sen kabul etmesen bile, bencil olmıyan insanlar vardır.

ALMAN Karımı biraz sinirli buluyorum. Fakat gerçekten bir şok geçirdik. Doğrusu bu. Bir şok. *Yeniden güldü, gözlüğünü çıkarttı ve geri taktı. Gençler çukura inmişler, ufak arabayı düzeltmeye çalışıyorlardı. Marianne bizim arabaya koştu ve geri, geri caddeye çıktı. Her zaman bağajda bulundurduğum ipin yardımıyla diğer arabayı tekerlekleri üzerine doğrultmayı başarabildik.*

Mühendis Alman da birdenbire bu çabaya katıldı, ceketini çıkardı, kollarını sıvayıp, gençlere itip, çekmede yardım etti.

BERIT Şu Alman'a bakın, hemen gençlerle aşık atıyor, şu çekici genç kızın hoşuna gitmek için hantallaşmış bedeni ile ne işlere kalkışıyor. Sten, küçük sevgilim, dikkat et ki, beynin patlamasın.

ALMAN Karım benimle alay etmekten hoşlanır. Psikoterapi yüzünden onun bu davranışlarına engel olmuyorum.

Sonunda başardık. Ufak arabayı caddeye getirmiştik. Radyo da susturulmuştu. Alman çarpılmış arabanın direksiyonuna geçti. Motoru çalıştırdı. Üç metre yürüdükten sonra ön tekerleği çıktı. Araba yana doğru yuvarlandı ve çukurda durdu.

BERIT Evliliğin iç yüzü.

Alman kararsız, göz kamaştırıcı beyazlıktaki yolun üzerinde duruyor, ve sinirden ter döküyordu. Marianne arabanın direksiyonuna oturup kaldığı için, bütün bunları görmemişti. Gençler ise yol kenarına yerleşmişlerdi. Hepimiz biraz ürkmüştük.

ISAK Bizimle birlikte ilk benzinciye kadar gelmenizden başka çıkar yol görmüyorum. Oradan bir tamirciye telefon edebilirsiniz.

ALMAN Bizim yüzümüzden rahatsız olmayın yaya da gidebiliriz, hem de hava almış oluruz.

BERIT Sen, bu bacakla mı? İmkansız.

ALMAN Karım ikimiz adına kabul etti.

Sessizce arabaya sindik. Artık içerisi tıkabasa dolmuştu. Marianne kullanıyordu. Ben onun ya-

nında, Alman çiftinin önünde oturuyordum. Gençler de arkada. Alman kendi kendine ıslıkla bir sokak şarkısı tutturmuştu, fakat hemen sustu. Kimsenin eğlenecek hali kalmamıştı. Marianne arabayı sessiz ve dikkatli kullanıyordu.
250—265.
Birdenbire Berit Alman ağlamaya başladı. Kocası yavaşça kolunu omzuna koydu, fakat o bunu geri itti, çantasından bir mendil çıkarıp, parçalamaya başladı.

ALMAN Karımın gerçekten mi ağladığını, yoksa rol mü yaptığını hiç kestiremem. Fakat şimdi gerçekten ağladığını sanıyorum. Evet, evet. Böyle işte. Ölümle burun buruna gelmek!

BERIT Çeneni kısamaz mısın?

ALMAN Karımın nedensiz kuşkuları vardır. İki yıl kanser olduğunu sandı, bir tek doktorun hiçbirşey bulamamasına rağmen, o bütün çevresinde akla gelen her hastalığı buldu. Öylesine etkileyiciydi ki, ona doktorlardan daha çok inandık. Siz de kabul edersiniz ki, bu artık aşırı birşey. İşte kutsal kişiler de böyle çıkmış ortaya. Bakınız, nasıl ağlıyor. Ne yazık ki, film makinesi yok yanımızda. Hemen çekeceksin. Susun. Kamera. Klapa! filim dünyasında böyle denir.

MARIANNE Anlaşıldı Bay Alman kendinizde değilsiniz, fakat artık karınızı rahat bıraksanız nasıl olur?

ALMAN Kadın gözyaşları kadınları etkiler. Kadın gözyaşlarına dokunmayın. Kutsaldır onlar. İsminizi bilmiyorum ama, siz güzelsiniz sevgili bayan. Fakat şu ihtiyar Berit çekilmez hal alma-

ya başlıyor. Bu yüzden kendinizi onu koruma zorunda hissediyorsunuz.

MARIANNE Karınıza acımaya hakkım olduğunu sanıyorum. Birçok şey yüzünden.

ALMAN Bu dokunaklı bir alay. Berit son derece isteriktir, siz hiç de öyle görünmüyorsunuz. Bunun benim fikrimce ne demek olduğunu biliyor musunuz?

MARIANNE Karınızın dediğine bakılırsa katoliksiniz.

ALMAN Çok doğru. Öç almak da benim huyumdur. Ben karımı gülünç duruma sokuyorum, o da beni. O isterik, ben de katoliğim. Gördüğünüz gibi, birbirimize uyuyoruz. Şimdiye değin birbirimizi öldürmemiş olmamızın nedeni, yalnız bencilliğimizdir.

Berit kocasına döndü ve yüzüne bir tokat attı. Alman'ın takmak üzere olduğu gözlüğü fırladı elinden. Kocaman burnu da hemen şişiverdi. Üstelik kanadı da. Kurbağa ağzı titredi, neredeyse ağlıyacaktı. Gene de kendini tuttu, burnuna bir mendil götürdü, sümkürdü ve güldü. Victor eğildi, gözlüğü yerden alıp, ona sessizce uzattı.

ALMAN İşte tokadı da yedik. Buna çaresizlik denir, haha. Ne kadar gülünç, bir kronometrem olsaydı, şu dayağın kaç saniye sürdüğünü hesaplıyabilseydim.

BERIT (bağırır) Kapa çeneni. Kapa çeneni. Kapa çeneni.

Marianne sapsarı oldu. Yavaşça frene bastı ve durdu.

MARIANNE Bu yaptığınız birbirinizi yemektir. Ama arabada üç tane çocuk var. Bu yüzden inmenizi rica ediyorum. Şurada bir ev var. Belki telefonu vardır. Oraya kadar arabasız gitmek pek de olmıyacak birşey değil.

266—270.

Marianne'nin konuşması bitti .Hepimiz susuyorduk. Boşuna birşey söylemeden, Stem Alman arabadan indi: Kül gibiydi rengi; ve burnu hâlâ kanıyordu. Karısı bize bakıyor, ses tonunu düzeltmeye çalışıyordu.

BERIT Elinizden geliyorsa affedin bizi.

Sonra arabadan indi. Bize arkası dönük, cebinden ayna ile tarak çıkarıp saçını taramaya başlamış olan kocasının yanına dikildi. Onun kanlı mendilini alıp kendi burnunu sildi. Sonra onun bileğine dokundu, fakat Alman çok yorgun görünüyordu. Başını öne eğdi. Yolun kenarına oturdular; ceza için dışarı atılmış iki okul öğrencisi gibi birbirlerine sokuldular.

Marianne yola devam etti, ve böylece bu gülünç evlilik tablosundan uzaklaştık.

271—275.

Gränna ve Huskvarna arasındaki benzinci bir tepe üzerindedir. Buradan doğaya açılan görünüm benim bildiklerim arasında en güzellerindendir. Eski arabam için benzin lâzım olduğundan orada durmuştuk. Birkaç kilometre güneye düşen otelde öğle yemeğini yemeğe karar verdik.

Buralar içimde karışık duygular uyandırdı. Herşeyden önce ilk stajımı burada yapmıştım.

(15 yıl sürmüştü. Bölge doktorları arasına katılmıştım. Ayrıca ihtiyar annem de buranın çok yakınlarındaki büyük evinde oturmaktaydı. O 96 yaşında şimdi. Son yıllarda eskisi gibi hareket edememesine rağmen sağlık ve hafıza bakımından şaşılacak bir durumda. Bir hastabakıcı ve hizmetçiyle birlikte yaşıyor.

276—290.

Benzinci sarışın, geniş yüzlü, anormal büyüklükte elleri ve uzun kolları olan bir adam.

AKERMAN Demek böyle doktor bey, gezmeye gidiyorsunuz. Yanınızdakiler çocuklarınız ve torunlarınız olmalı. Benzin deposunun anahtarı var mı?

ISAK Günaydın, Henrik. Demek beni tanıdın?

AKERMAN Tanımak mı? Nasıl tanımam? Benim ve kardeşlerimin doğumunda siz bulundunuz. Burada doktor olduğunuz zamanlar başımıza bir dert geldiği zamanlar hep siz koştunuz. Bizlere ve herkese.

ISAK Ee, nasılsın bakalım?

AKERMAN Daha iyi olamazdım. Evliyim ve çocuğum olacak. (bağırır.) Eva! *Eva evden çıktı; çingene gibi esmer ve gür saçlı bir kadın. Gülümsüyordu, karnı burnundaydı.*

AKERMAN Babamın, annemin ve bütün köyün sözünü ettiği Dr. Borg burada işte. Dünyanın en iyi doktoru.

Yanda duran Marianne'ye baktım, bu sözü biraz alaylı alaylı alkışladı. Gençler canlı bir tartışmaya girmişler, aynı zamanda etrafı seyrediyorlardı. Eva bana doğru gelip elini uzattı.

AKERMAN Yeni doğacak çocuğumuza Doktor Beyin ismini versek: Isak Akerman : Bir bakan için çok iyi bir ad.

EVA Ya kız olursa?

AKERMAN İkimizin yalnız erkek çocukları olur. Yağı değiştirip, su doldurayım mı?

ISAK Evet, lütfen. Ya baban, sırt ağrılarına rağmen iyi mi?

AKERMAN Eh işte, biraz kamburlaştı. Fakat ihtiyar anneme diyecek yok.

Sonuncuyu çok teklifsiz söylemişti .Biz de o sırada daha fazla yağ lâzım olup, olmadığını anlamak için, ölçeğe bakıyorduk. Lazımdı.

AKERMAN Annenizi de görmeye gidersiniz değil mi?

ISAK Evet.

AKERMAN Anneniz de 95 yaşında olmasına rağmen şaşılacak bir durumda.

ISAK 96 sında.

AKERMAN Ben de bunu diyorum. Görülmemiş şey.

ISAK Borcum ne kadar?

AKERMAN Eva ve ben bunu bize bırakmanızı rica ediyoruz.

ISAK Böyle şey olmaz.

AKERMAN Bizleri kırmayın Doktor Bey. Gränna'da yaşıyoruz ama, biz de kibar davranmayı biliriz.

ISAK Benzin paramı ödemeniz için en ufak bir sebep bile yok. İçten davranışlara değer veririm, ama...

AKERMAN Birşey hatırlıyorum, anlıyor musunuz, size şükran borçlu olduğumu hiç unutmam. Hiç ödenemiyecek şeyler var. Benzinin sözünü bile etmeyin.

Akerman oldukca ciddileşmişti. Ben de duygulandım. Böylece birbirimizi süzdük. Eva da gelip kocasının yanında durdu. Güneşten gözlerini kırpıyor, kırmızı giysisi içinde büyük bir çiçek gibi görünüyordu.

EVA (tekrarlar) Hayır, bu kadar çabuk unutmayız.

AKERMAN Bu kentte ve bu çevrede herhangibir kimseye sorunuz, herkesin sizi hatırladığını ve kendilerine yapmış olduğunuz iyilikleri unutmamış olduklarını göreceksiniz.

Etrafıma bakındım. Marianne görünürlerde yoktu. Gene arabaya girip, oturmuştu. Gençler hâlâ tartışmaya devam ediyorlardı.

ISAK Burada kalmalıydım.

AKERMAN Bunu anlamıyorum.

ISAK Ne? Ne diyorsunuz?

AKERMAN Burada kalmalıydım ,dediniz.

ISAK Söyledim mi bunu? Evet, belki. Herneyse. Çok teşekkürler. Bana haber verin. Belki yeni küçük Akermann'ın doğumunu üzerime alırım. Nasıl olsa nerede olduğumu biliyorsunuz.

Onlara elimi uzattım. Böylece ayrıldık. Marianne gençleri çağırdı. Otele doğru yola koyulduk

291—295.

Öğle yemeği çok iyi geçti. Açıkta büyük bir masada oturduk. Önümüzde Vättern gölüne açılan

güzel bir görünüm. Buranın sahibi benim eski hastalarımdan biriydi. Herbirimizin özel isteklerini yerine getirmek için herşeyi yaptı. Ben çok heyecanlandım. Bunu saklıyamam. Gençlere bölge doktorluğu yaparken başımdan geçenleri anlattım. Gülünç ve insanlar için ilgi çekici olan olaylar üzerinde durdum. Ve başardım bunu (yalnız nezaketen güldüklerini sanmıyorum.) Yemekle şarap (iyi şarap), kahveyle de konyak içtim.

296—310.

Anders birden ayağa kalktı ve fazla gösterişle konuşmaya başladı. Bunu duyarlı ve becerikli yapıyordu.

ANDERS Ah, doğa öylesine güzelliklerle dolu ki, bunlar daha yaşamın ufacık bir köşesini kapsıyor, ve bundan da su fışkırıyor ,bir pınar ne kadar güzel olmalı

Johann Henric Kellgren 1751—1795

Ona gülmek hiçbirimizin aklından geçmedi. Anders yerine oturdu ve kızarak kahvesini içti. Sessizliği ilk bozan Sara oldu.

SARA Anders papaz olmak istiyor, Victor da doktor.

VICTOR Gezimiz süresince din ve bilim üzerine tartışmamayı kararlaştırmıştık. Anders'in söylediği edebî satırlar ise aykırı buna.

SARA Ne var, ne güzeldi.

VICTOR Ayrıca günümüz insanının nasıl papaz olmak istiyebileceğini aklım almıyor. Neticede Anders hiç de bağlı değil.

ANDERS Senin bu akılcı felsefenin, anlaşılmayan bir akılcılık olduğunu her zaman söylüyorum. Ayrıca budala da değilsin.

VICTOR Ben şu kanıdayım ki, çağdaş...

ANDERS Ben şu kanıdayım..

VICTOR Ben günümüz insanının mutlak bir hiçlikle karşı karşıya olduğu kanısındayım. O artık yalnız kendisine ve biyolojik ölümüne inanıyor. Bunun dışında her şey saçma.

ANDERS Ben de bu çağdaş kişinin yalnız senin fantazinde yaşadığına inanıyorum. Çünkü her insan kolaylıkla ölümünü düşünür, ve inançsız yaşıyamaz.

VICTOR Amma yaptın, insanlar için din, çalışanlar için uyuşturucu madde. Bunu mu demek istiyorsun?

SARA İkisi hoş değil mi? Ben her zaman son sözü edenden tarafa çıkarım. Aslında çok ilgi çekici.

VICTOR (kızgın) Küçükken noel babaya inandın, şimdi de tanrıya inanıyorsun .

ANDERS Sen her zaman fantazinin korkunç derecede kıt olmasının acısını çektin .

VICTOR Sizin görüşünüz ne Bay Profesör?

ISAK Sevgili çocuklar, ben birşey söylersem, alay etmiş olurum. Bu yüzden susuyorum.

SARA Öyleyse gençler çok mutsuz olmalılar..

ISAK Hayır, Sara, çok, çok mutlular.

Marianne güldü ve bana bir sigara yaktı. Arkama yaslandım. Bahçe güneşliğine vuran ışık karşısında gözlerim kamaştı. Anders ile Victor bana biraz şaşkınca baktılar .

ISAK «O benim olsa,
yalnız benim olsa,
Yüreğim, yüreğim»
Nasıldı bu Anders, nasıl devam ediyor?
MARIANNE Yüreğim ölünceğe dek,
ANDERS Onun bağlılığını unutmasa,
acının ne olduğunu bilmem.
VICTOR Siz dindar mısınız, Profesör?
ISAK Acının ne olduğunu bilmem,
sevgi ve sevinçten başka birşey duymam .
MARIANNE O benim olursa,
rahatca uyurum.
Onun kalbi bana,
sonsuz bir mutluluk olacak. (Susar)
VICTOR Bir aşk şiiri olarak fena değil.
SARA Keyfim yerine geldi, zaten pek çabuk keyiflenirim.
Masadan ayağa kalktım.
ISAK Ben annemi ziyaret edeceğim. Çok yakında oturuyor. Siz burada kalın ve bu güzel görünümü doya, doya seyredin. Hemen geri gelirim.
MARIANNE Ben de gelebilir miyim?
ISAK Olur. Şimdilik hoşça kalın gençler.
311—313.
Kendimi birdenbire dinçleşmiş ve iyi hissettim. Marianne birden elimi tuttu ve adımlarını benimkilere uydurdu. Bense onun elini çekingence tuttum.
Ev geniş, eski biçim, parka benziyen bir bahçe ve bir adam boyundaki duvarla yabancı bakışladan korunmuştu. Burada, içeride herşey sessiz ve neredeyse gerçekdışıydı. Karanlık gökyüzü

ve gri beyaz ışık eski bir tiyatro kulisini andıran bahçedeki hatları kesinleştiriliyordu.
318—320.
Ufak, yuvarlak, açık renk mobilyalarla döşenmiş, bu yağmurlu günün gri ışığı ile aydınlatılmış salonda bir hastabakıcı beyaz giysiler içinde oturuyor ve el işi işliyordu. Yanındaki minderde bizi uykulu ve yarı kör gözlerle süzen bir fino köpeyi yatıyordu. Hastabakıcı bizi görünce ayağa kalktı. Gülümsiyerek yaklaşıp elini uzattı. Kendisini hasta bakıcı Elisabeth olarak tanıttı. Ona annemin nasıl olduğunu ve kendisini ziyaret etmemizin doğru olup, olmadığını sordum. Hastabakıcı annemin çok iyi olduğunu ve kendisini ziyaret edersek çok sevineceğini söyledi. Çünkü annem kendisini çok yalnız hissediyormuş. Güç olan yolculuk yüzünden sık, sık gelemediğim için yakındım ve Elisabeth buna anlayış gösterdi. Bu karşılaşmadan sonra bizden beklememizi rica etti ve yan odaya geçti. Bu gösteri Marianne'yi biraz sinirlendirdi. Bir sigara çıkarttı ve yakmak istedi.

ISAK İçme şunu n'olur. Annem sigara kokusundan nefret eder. Üstelik burnu bir köpeğinki kadar hassastır.

O an hastabakıcı Elisabeth geri geldi ve içeri girebileceğimizi söyledi.
322—352.
Oldukça küçük olan oda yüksek tavanlı ve değişik bir biçimliydi. Duvarlar güzel, değerli resimlerle doluydu. Kapıda ağır perdeler asılıydı. Köşenin birinde içinde ateş yanan bir çini soba

duruyordu. Odanın tek penceresinin önünde, diğer ince eşyalara karşılık; şekilsiz koskocaman bir yazı masası vardı. Bunun önünde derin bir sandalyede annem oturuyordu. Tamamen karalar giymişti ve başında ufak, dantel bir başlık vardı. Büyük, mavi bir kitaba sayılar yazmaktaydı. Beni görünce hemen ayağa kalktı. (biraz güçlükle) ve birçok ufacık adımlarla bana doğru geldi. Sanki topuklarını yerden ayırmadan, bir ayağını, diğerinin önüne koyuveriyordu. Sevimli, sevimli gülümsüyordu. İki elini bana uzattı, onları aldım ve saygıyla öptüm.

ANNE Biraz önce bir telgraf yolladım. Bu büyük günde seni düşündüğümü söylemek için. İşte şimdi sen buradasın.

ISAK İnsanın böyle anları vardır.

ANNE Orada duran karın mı Isak? Ona hemen odayı terketmesini söyle. Onunla konuşmak istemiyorum. Bize çok üzüntü verdi.

ISAK Sevgili anacığım, bu karım değil, bu Ewald'ın karısı, benim gelinim Marianne.

ANNE Öyleyse gelsin ve beni selâmlasın.

MARIANNE Günaydın, Bayan Borg. (eğilir)

ANNE Seni resimde gördüm. Ewald gösterdi bana. Güzelliğinle pek övünürdü. Niye evinde değilsin, böyle ortada dolaşıyorsun?

MARIANNE Isak'ı görmek için Stockholm'daydım.

ANNE Niye evinde Ewald'm yanında oturup yavrunuza bakmıyorsun?

MARIANNE Ewald'la benim çocuğumuz yok.

ANNE Bu gençler pek tuhaf. Ben şahsen on çocuk doğurdum. Biriniz oradaki kutuyu getirir misiniz?

Sandalyelerden birinin üzerinde duran kahverengi bir kutuyu gösterdi. Marianne bunu ihtiyara getirdi ve yazı masasının üzerine koydu. Açması için ona yardım ettik.

ANNE Annem şu karşı evde otururdu. Ve siz torunları onu sık, sık onu ziyarete giderdiniz. Hatırlıyor musun Isak?

ISAK Çok iyi hatırlıyorum.

ANNE Bu kutuda sizlerin bazı oyuncaklarınız duruyor. Hangi oyuncağın kime ait olduğunu bulmaya çalıştım.

Annem şaşkınlıkla büyük kutunun içine baktı. Sanki oyuncaklar ve birtakım döküntü arasında çocuklarını bulacağını sanıyordu. Sonra başını salladı ve Marianne'ye baktı.

ANNE On tane çocuk, Isak hariç hepsi öldü. Yirmi torun. Kimse arayıp, sormuyor beni. Yılda bir kere gelen Ewald'dan başka. Söylemek istediğim bu değil. Onbeş tane torunlarımın çocukları. Bunların hiçbirini görmedim. Her yıl elliüç kutlama gününe mektup ve hediyeler yolluyorum, ve nezaketli teşekkür cevapları alıyorum. Fakat kimse aramıyor beni. Tek tük gelenler oluyor, para istemeye. Tabii, can sıkıcıyım ben.

ISAK Sevgili anneciğim, böyle düşünmemelisin.

ANNE Bir suçum daha var: Ölmüyorum. Akıllı gençler hesapladıkları gibi mirasa konamıyorlar.

Alaylı, alaylı güldü, sonra başını salladı. Kutudan bir bebek çıkarttı. Bu eski güzel bir bebek-

ti. Saçları sarı, porselen yüzü (biraz sıyrılmış), üzerinde dantel güzel bir giysi vardı.

ANNE Sigbritt'in sekizinci yaş günü hediyesiydi bu bebek. Adı Altıntaç. Sonradan Sigbritt bebeklerle oynamayı bırakınca, Charlotta'ya geçti. Bu güzel elbiseyi ben dikmiştim. Çok iyi hatırlıyorum.

Bebeği elinden attı ve içi renk, renk kurşun askerler dolu bir kutuyu çıkarıp, ufacık, incecik parmağı ile göstermeye başladı.

ANNE Hagbart'ın kurşun askerleri. Onun savaş oyunu oynamasını sevmezdim. Hagbart bir geyik avında vuruldu. Birbirimizi hiç anlıyamadık. *Bunu çok ciddi söyledi. Hiçbir duyarlığı olmadan. Kurşun askerleri kutuya geri attı ve bir resim çıkarttı.*

ANNE Bunun kim olduğunu görüyor musun? Bu Sigfrid üç yaşındayken, diğerleri de baban ve ben. Tanrım o zamanlar böyleymişiz. 1883 yılında çekilen resim.

ISAK Bunu alabilir miyim?

ANNE (ilgili) Tabii alabilirsin. Döküntüden başka birşey değil. Burada bir resim defteri var. İkizlere ait olmalı, belki Ann'ya veya Angelika'ya. Bilmiyorum. Hepsi isimlerini yazmış. Şurada «Ben Anna'nın en iyi arkadaşıyım» diye yazıyor. Fakat Annada «Ben Angelika'yı seviyorum.» yazmış. Ve Christine de şunu karalamış: «Dünyada en çok babamı seviyorum». Brigitta da şunu eklemiş : «Babamla evleneceğim.» Gülünç değil mi bu? Gördüm de güldüm.

Marianne defteri alıp, yaprakları çevirmeye başladı. Hareket ve koyu renkler göze çarpıyordu. Ufak oda canlanıyordu. Dışarıda ise hava bozmuştu. Uzaktan gök gürültüleri geliyordu. Annem eline bir lokomotif aldı ve onu seyretmeye koyuldu.

ANNE Bu galiba Benjamin'in lokomotifi. O hep tren, sirk ve benzeri şeyleri severdi. Sonra artist oldu. Bu yüzden onunla hep kavga ederdik; onun şerefli bir meslek edinmesini isterdim. Haklıydım. O işe yaramadı. Ona çok defalar söyledim. Bana inanmadı, ama dediklerim doğruydu. Bu gün bundan söz etmenin önemi yok. Oda soğuk mu ? Ocağın ateşi az ısıtıyor.

ISAK Hayır, soğuk değil.

Başını dışarıdaki karanlık gökyüzüne çevirdi. Ağaçlar hareketsiz bir bekleyiş içinde duruyorlardı.

ANNE Hatırlıyabildiğim sürece üşüdüm ben. Neden olur bu? Sen doktorsun. Bilmelisin. En çok şu karnım. Burası.

ISAK Tansiyonun düşük.

ANNE Elisabethe çay yapmasını söyliyeyim mi? Bir süre daha oturup konuşabiliriz. Şey...

ISAK Hayır, sağol. Seni fazla rahatsız etmiyeceğiz. Daha şimdi yemek yedik. Ayrıca acele etmeliyiz.

ANNE Şuna bakın bir dakka : Sigbritt'in en büyük oğlu 50 yaşına basıyor. Babanızın eski saatini hediye etmek istiyorum ona. Saatin yelkovanları yok, gene de hediye edebilir miyim bunu ona? Herşeyi olan insanlara hediye bulmak çok güç. Fakat saat güzel ve mutlaka tamir edilebilir.

Korkuyla birinden diğerine baktı. Kapağı açmıştı. Ve bomboş bir saat yüzüyle karşılaştık. Bu sabahki düşüm geldi aklıma. Büyük saatin sayıları yazılı olan kör yüzü. Yelkovanlarını kaybetmiş olan benim kendi saatim. Cenaze arabası. Ve ölü bir ben.

ANNE Sigbritt'in oğlunun bebekliğini, yazlık evde sepetin içinde tüy yatakda yatışını hatırlıyorum. İşte şimdi 50 yaşına giriyor. Ve küçük yeğeniniz Sara onu hep sallar ve uyuturdu. Sonradan hiçbir dala sap olmayan Sigfrid'le evlendi. Artık gitmelisiniz, yoksa birşey kaçırırsınız. Ziyaretiniz için teşekkür ederim. Herhalde birbirimizi bir daha görürüz. Ewald'a selam söyle. Güle güle.

Yanağını uzattı. Çok soğuk, fakat olağınüstü bir yumuşaklıktaydı. Ve derin, ufak ufak buruşukluklarla doluydu. Marianne eğildi ve annem gülümsedi. Hastabakıcı Elisabeth sanki kapıda bekliyormuş gibi hemen kapıyı açtı. Ve bir an sonra dışarıda, bunaltıcı gri gökyüzünün altındaydık. Havanın sertliği gözleri yakıyordu.

353—355

Marianne gene elimi tuttu ve içim bu sessiz, aklı başında, aydınlık yüzlü kıza karşı minnetle doldu.

356—365

Lokantaya geri döndüğümüzde, gençler masada değildiler. Garson kadın bayanın arabada beklediğini söyledi. Biraz ötede duran patron eğildi; sanki bir an önce buhran geçirmiş gibiydi. Sara

şaşkın bir vaziyette arabanın yanında duruyordu. Neredeyse ağlıyacaktı.

MARIANNE Ne yaptın çocuklara?

Sara cevap vermeden parmağıyla gösterdi. İki genç yokuşun altındaydılar. Öfkeyle birbirlerine bakıyorlar ve itişiyorlardı.

SARA Siz gittikten sonra tanrının varlığı üzerinde konuşmaya devam ettiler. Bu ara öylesine kızıştılar ki, iki de bir birbirlerinin konuşmalarını bağırarak kesmeye başladılar. Anders Victor'un kolunu çekip ,çıkartmaya çalıştı. Victor da onun bu yaptığının tanrının varlığını gösteren korkunç bir belge olduğunu söyledi. Ben bütün bu yaptıklarının saçma olduğunu benimle uğraşsalar daha iyi edeceklerini söyledim. Fakat, zırvalamamamı, bir prensip uğruna tartıştıklarını, benim susmamı söylediler. Bir tanrının var olup, olmadığını konuşmanın, ne olursa olsun budalaca bir çocukluk olduğunu söyledim. Sonra da yanlarından ayrıldım. Onlar da döğüşmek için tepenin altına indiler, çünkü her birinin en derin duygusu yaralandı. Artık birbirlerinin, dişlerini bile kırsalar oralı olmam.

Marianne ciddî bir tavır takındı ve kavgacıları ayırmak için yokuşu inmeye koyuldu. Ben arabaya oturdum, Sara kıskançlıkla arkasından bakıyordu.

SARA Bu çocukların hangisini daha çok sevdin?

ISAK Ya sen?

SARA Bilmiyorum. Anders papaz olmak istiyor. O oldukça erkek tipli ve cana yakın, fakat papaz

karısı olmak? Victor soğuk. O başka türlü, ama birşeyler başarabilecek.

ISAK Ne demek istiyorsun?

SARA (yorgun) Bir doktor daha çok para kazanır. Papazlık ise modası geçmiş birşey. Güzel bacakları ve tatlı bir ensesi olmasına rağmen. Ama tanrıya da nasıl inanılabilir?

Sara hıçkırmaya başladı. Düşünceye dalmış, oturuyorduk. Marianne zorlukla barışmış olan kavgacıları geri getirdi. Direksiyona geçti ve yola koyulduk.

366—370

Güneş ak bir aydınlıkla Vättern dağlarını bürümüş olan koyu parlaklıktaki mavi-kara bulutlara vuruyordu. Açık duran yan camlardan içeriye giren hava serinlik vermiyordu artık. Ve güney aydınlanıyordu. Şimşekler bulutların derin karanlığında incecik çizgiler bırakıyordu. Bastıracak olan sağanak yorgunluk veriyordu bana; iyi şarap ve yemek de uyku bastırmıştı üzerime. Marianne gibi güvenilir biri yanımda arabayı kullandığı için, ben de bu mutluluğun tadını çıkarıyordum. Anders ile Victor susmaktaydılar. Sara tembel ,tembel esniyor, gözlerini açıp kapıyordu.

371—375

Ben uyukluyordum. Fakat son derece gerçeğe yakın ve utandırıcı düşler ardımı bırakmıyordu. Bu düşleri bana göründükleri gibi düzene koydum. Onları yorumlama çabasını göstermemeksizin. Hiçbir zaman, düşlerin insanların dileklerinin olumlu veya olumsuz bir yönü olduğunu ileri

süren psiko-analitik görüşe inanmadım. Fakat bu düş anlarında bilincime saplanan zorlayıcı ve ürkütücü, dayanılmaz bağlantıyı yadsıyamam. Bun dan başka son yıllarda, aşırı derecede kendi öz benliğimin damgasını taşıyan puslu anılar ve düşler içinde olduğumu seziyorum. Bu durumun duygululuğun bir artışı mı, yoksa yaklaşan ölümün bir habercisi mi olduğunu sık, sık düşündüm. Böylece güçsüz ve yarı bilinçli de olsa, garip görüntülerin ortasına doğru ilerledim.

376—390

Kendimi yeniden çocukluğumun çilek tarlasında buldum. Fakat bu değin yalnız değilim. Sara da orada. Bana yüzünü çevirip, uzun uzun bakıyor. Ve ben yaşlı, çirkin, gülünç olduğumu biliyorum. Şeref doktorluğu verilen emekliye ayrılmış bir profesör. En kötüsü de, Sara üzgün ve etkili konuşurken; benim yalnız kısa ve tutuk karşılıklar vermem. Bu tabii acıyı büyütüyor. Aramızda çilek dolu sepet duruyor. Çevremizi sessizlik bürümüş.

Hemen hemen hareketsiz olan alacakaranlıkta bekleyişin bir izi var. Sara bana eğik, öylesine alçak sesle konuşuyor ki, onu işitmekte güçlük çekiyorum.

SARA Kendini aynada gördün mü, Isak? Herhalde hayır. Nasıl olduğunu göstereceğim sana.

Çilek sepetinin altında saklı duran aynayı çıkarttı, ve bana gün batışının alacakaranlığında çok yaşlı ve çirkin olan yüzümü gösterdi. Temkinle aynayı geri çektim ve Sara'nın gözlerinin yaşlı olduğunu gördüm.

SARA Sen ölümün eşiğinde, yaşlı ve hüzünlü bir adamsın. Oysaki benim önümde uzun bir yaşam bekliyor. Görüyor musun, alındın işte şimdi.

ISAK Hayır, alınmadım.

SARA Tabii ki alındın. Çünkü gerçeğin yüzüne vurulmasına dayanamıyorsun. Gerçek de sana katlanmış olmamdır. Bu insanı ister istemez hainleştiriyor.

ISAK Anlıyorum.

SARA Hayır, anlamıyorsun. Aynı dili konuşmuyoyoruz. Aynada bir bak kendine. Hayır, görmemezlikten gelemezsin.

ISAK Görüyorum.

SARA Şimdi sana birşey diyeceğim: ağabeyin Sigfrid'le evleniyorum. Birbirimizi çok seviyoruz. Yüzünün değiştiğini görüyor musun? Gülmeye çalış. Bak hele, gülümsüyorsun.

ISAK Acı veriyor bu.

SARA Emekli bir profesör olarak bunun neden acı verdiğini bilmeliydin. Çünkü birçok şey bilmene rağmen aslında hiçbir şey bilmiyorsun.

Sara aynayı fırlatıyor ve kırıyor. Ağaçlar arasında rüzgâr esiyor. Ve herhangibir yerde bir çocuk bağırıyor. Hemen kalkıyor ve gözlerini siliyor.

SARA Gitmeliyim. Sigbritt'in çocuğu ağladığı zaman bakmaya söz verdim.

ISAK Yanımdan ayrılma.

SARA Ne diyorsun?

ISAK Yanımdan ayrılma.

SARA Kekeleyip duruyorsun. İşitemiyorum dediklerini. Ayrıca bir anlamı da yok.

Bahçedeki çardağa koşup ağlayan çocuğu kucağına alıp salladığını görüyorum. Eski ev artık gri alacakaranlığa bürünüyor. Gölün üzeri de kararıyor. Ve büyük kuşlar öterek eve doğru uçuyorlar. Bütün bunlar birdenbire çirkin ve zavallıca göründü bana.

Bu günbatımında, bu çocuğun ağlayışında, bu siyah kuşların ötüşünde alınyazısı ile ilgili bir zorunluluk vardı. Sara çocuğu sallıyor, ve söylediği ninni yabancı ve hüzünlü geliyordu kulağa.

SARA Benim zavallı yavrucuğum, sessizce uyumalısın. Rüzgarlardan korkma, kuşlardan, kargalardan martılardan korkma; ben yanındayım. Benim kollarımda kal ve yakında gün doğacak yeniden. Kimse bir şey yapamaz sana. Ben yanındayım. Kollarıma tutun.

Hüzünlüydü sesi. Gözlerinden yanaklarına yaşlar akıyordu. Çocuk susmuştu. Dinliyordu sanki, bense neredeyse avazım çıktığı kadar bağıracaktım.

391

Sonra evin kapılarından birinin açıldığını gördüm. Önünde birisi duruyor ve Sara'yı çağırıyordu. Bu ağabeyim Siğfrid'di.

392—393

Sara ona doğru koşuyor, çocuğu ona uzatıyor; İkisi de evin içinde kayboluyorlar ve arkalarından kapıyı kapıyorlar.

394—399

Birden rüzgârın durmuş, kuşların gitmiş olduğunu farkettim. Evin bütün pencereleri pırıl, pırıl.

Ufukta yeni bir ay doğuyor, ve çilek tarlasına doğru piyano sesi geliyordu.

400—405

Evin yanına geldim, ve yüzümü yemek odasının aydınlık camına dayadım. İçeride nefis bir masa hazırlanmıştı. Sara kuyruklu piyanonun başına oturmuş, çalıyordu. Eski model, fakat değerli bir elbise vardı üzerinde. Saçlarını toplamış (bu yüzüne bir olgunluk veriyor) Sigfrid içeri girdi ve ikisi masaya oturdular. Gülüyorlar, şakalaşıyorlar, sanki birşeyi kutluyorlar. Ay yükselince, içerisi bulandı. Cama vuruyorum. Beni farkedip, içeri almalarını istiyordum. Fakat duymadılar, birbirleriyle çok ilgiliydiler.

406

Pencerenin önü cam kırıklarıyla doluydu. Onlara varlığımı duyurmak isterken, farkında olmadan ellerimi kesmiştim.

407—408

Üzerime vuran ay ışığı oradan ayırdı beni.

409—410

Sonra beni çağıran bir ses duyuyorum. Bunun Mühendis Alman olduğunu görüyorum. Saygıyla eğiliyor ve içeri girmemi rica ediyor. Kısa bir koridorda onu takibediyorum. Koridorun sonunda dar bir kapıyı açıyor.

Büyük, soğuk, penceresiz bir salona geldik. İçeride basamak, basamak merdivenler yükseliyordu. Orada hemen, hemen on genç oturuyordu. Aralarında Sara, Anders, ve Victor'u tanıdım. Duvarlardan birinde kara tahta asılı. Salonun ortasında yazı masası, ve bunun üzerinde bir mikros-

kop durmakta. Bu salonun benim derslerimi verdiğim ve sınavları yaptığım yer olduğunu hatırladım. Alman oturdu ve benim de masanın diğer kenarına oturmamı rica etti. Bir an bir takım belgeler, dosyalar arasına gömüldü. Dinleyiciler sessiz ve hareketsiz oturuyorlardı.

ALMAN Sınav belgeniz yanınızda mı?

ISAK Evet, tabii. Buyrun.

ALMAN Teşekkür ederim.

Belgeyi ona uzattım. Önce yaprakları çevirdi. Sonra dönüp, uzun uzun süzdü beni, ve mikroskobu gösterdi.

ALMAN Lütfen mikroskop denemesini yapar mısınız? Acele etmeyin, zamanınız var.

Yerimden kalktım. Mikroskoba doğru gittim. Ayarladım. Fakat bütün çabam boşa. Denemeyi çıkartamadım. Gözüme ilişen tek şey kendi gözümdü. Çılgın gibi ve şaşırtıcı bakan gözüm.

ISAK Bu mikroskopda bir bozukluk var.

Alman eğildi ve içeriye bir göz attı. Sonra ciddî bir bakışla beni süzüp, başını salladı.

ALMAN Mikroskopta hiçbir bozukluk yok.

ISAK Ben hiçbir şey göremiyorum.

ALMAN Oturunuz.

Sandalyeye düştüm ve dudaklarımı ıslattım. Kimse kıpırdamadı. Tek söz söylemedi.

ALMAN Şu metni okur musunuz?

Arkasında asılı duran kara tahtayı gösteriyor. Orada gerçekten büyük harflerle yazılmış bir metin var. Bunu anlıyabilmek için usumu son derece zorluyorum.

INKE TAN MAGROV STAK FARSIN LOS KERT FAJNE KASERTE MJORTON PRESTETE

ALMAN Ne demek bu?

ISAK Bilmiyorum.

ALMAN Demek bilmiyorsunuz.

ISAK Dil bilgini değilim, doktorum.

ALMAN Öyleyse size şunu söylebilirim Profesör Borg. Burada tahtada yazılı olan şey, bir doktorun bilmesi gerektiği ilk görevidir. Bu ilk sorumluğun ne olduğunu biliyor musunuz?

ISAK Düşünebilir miyim?

ALMAN Vaktiniz çok.

ISAK Bir doktorun ilk görevi, bir doktorun ilk görevi, bir doktorun - unutmuşum.

Alnımdan soğuk terler boşanıyor, fakat gözümü Alman'ın gözlerinden ayıramıyordum. Eğilip sessizce, saygılı bir tonda şunu söyledi.

ALMAN Bir doktorun ilk görevi özür dilemektir.

ISAK Doğru ya, şimdi hatırlıyorum.

Rahatlamış bir şekilde güldüm. Fakat hemen sustum. Alman sıkılmış bir şekilde önümdeki kağıtlara bakıyor ve gizlice esniyordu.

ALMAN Bundan başka suç yüzünden suçlandırılıyorsunuz.

ISAK Suç yüzünden suç mu?

ALMAN Neden suçlandırıldığınızı bile anlıyamadığınızı not ediyorum

ISAK Bu bir hüküm müdür?

ALMAN Ne yazık ki evet, Profesör.

Yanımda üzerinde sürahi duran bir masa vardı. Kendime bir bardak su doldururken taşırdım ve masa ıslandı.

ISAK Zayıf bir yüreğim var, yaşlı bir adamım ben, Mühendis Alman. Bağışlayın beni. Böylesi daha iyi.

ALMAN Yüreğiniz hakkında bu belgelerde hiçbir kayıt yok. Yoksa sınavı yarıda mı kesmek istiyor sunuz?

ISAK Hayır, tanrı aşkına.

Alman ayağa kalktı ve tavandan sarkan bir lambayı yaktı. Lambanın altında (kuvvetli aydınlıkta) sabahlıklı ve tahta terlikli bir kadın oturuyordu.

ALMAN Anemnezi yapıp, hastalığı tanımlayınız.

ISAK Fakat hasta ölü.

Aynı anda kadın doğruldu. Sanki bir şaka yapmışız gibi gülmeye başladı. Alman masaya eğildi ve benim sınav belgeme birşeyler yazdı.

ISAK Ne yazıyorsunuz defterime?

ALMAN Sonucu.

ISAK Neymiş?

ALMAN Yetersiz olduğunuz.

ISAK Yetersiz?

ALMAN Bunlardan başka Profesör Borg, çok küçük fakat ağır tutan olaylarla suçlandırılıyorsunuz.

ISAK (susar)

ALMAN Sizi karınız suçlandırıyor. Onunla görüşmek ister misiniz?

ISAK Fakat karım çoktan öldü.

ALMAN Şaka mı ediyorum sanıyorsunuz? Karşı koymadan arkamdan geliniz. Üstelik karar vermek size düşmüyor. Gelin artık.

Alman sınav belgesini aldı. Onu takibetmem için

bana bir işaret verdi. Kapıyı açtı ve o önden, ben arkadan ormana doğru yollandık.

451—475

Sık sık ağaç gövdeleri, karanlık iyice bastırmakta. Her yanda yıkılmış ölü ağaçlar duruyor. Ve yer çürüyen yapraklar, dallar yosunlarla kaplı. Ayak her adımda yumuşak yere saplanıyor, ve yosunlu su ayaklarımızın kenarından sıçrıyor. Yapraklar arasından ay büyük yanan bir göz gibi bakıyor. Hava çok sıcak. Alman geri dönüyor.

ALMAN Dikkat ediniz Profesör Borg, burada çok yılan var.

Alman'ın yolda bıraktığı ayak izlerinde ufak birşeyin süründüğünü gördüm. Hemen yana sıçradım. Fakat az kaldı büyük bir hayvana çarpıyordum, o yana çekilmeseydi. Ne tarafa baksam yılanlar sürünüyor. Sanki bu batak ve delik deşik yer yaratıyordu bunları. Sonra aydınlığa kavuştuk. Ormanın kenarında durduk. Ay ışığı tam yüzümüze vuruyor. Önümüzde ağaçsız bir alan var. Alanı sarmaşıklar bürümüş. Ortadaki ufak tepe bir su birikintisine doğru uzanıyor. Her yanda yüksek ölü ağaçlar, büyük gölgeler birbirlerinin içine girmiş. Birden gülüşmeler işitildi ve tepenin yakınında uzun kara giysili, başını geriye atmış, elleri ile birşeye karşı koymaya çalışan bir kadın gördüm. Durmadan gülüyordu. Yarı, yarıya saklanmıştı. Ağaçlardan birine yaslanmış bir adam duruyordu. Görebildiğim kadarı ile yüzü geniş ve düzdü, yalnız çıkık alnının altındaki kaşları kalındı. Hareketli konuşuyor, fakat anlaşılamıyan sözlerine kadın hep gülüyordu. Birden

kadın ciddileşti. Yüz ifadesi kızgın ve hoşnutsuzdu. Eğildi. Yerden ufak el çantasını kaldırdı. Adam elini uzatıp kadının ustalıkla taranmış saçlarından tokaları çekmeye başladı. Buna öfkelenen kadın deli gibi etrafına vurmaya başladı, adam ise hoşlandığı bu oyuna devam ediyordu. Kadın geri çekilince onun ardından koştu, omzunu tuttu. Kadın taş gibi durakladı, peşindekini solgun ve acıklı yüzüyle süzdü. O ise birşeyler mırıldandı ve diğer elini kadının göğsüne doğru uzattı. Kadın geri çekildi, fakat bir kurtuluş yolu göremeyince çırpınmaya başladı. Sanki erkeğin sarılması acı veriyordu ona. Adam onu sıkıca kavrayıp, bir hayvanla konuşuyormuş gibi anlamsızca mırıldanmaya başladı. Kadın bir an kurtuldu, sürüklenen adımlarla koşmaya başladı. Her seferinde diz kapaklarının üzerine düşüyordu. Adam duruyor ve bekliyordu. Güçlükle soluyor ve eliyle yüzündeki teri durmadan siliyordu. Sonunda kadın bitkinlikle durakladı. Büyümüş gözleri ve aralık ağzı ile adama bakıyor, o ise güçlükle solumakta. Ardından gene koşuyor. Takılıyor. Elleri ve diz kapakları üzerine düşüyor. Kocaman kalçası yerin üzerinde siyah bir balon gibi sallanıyor. Yüzünü kolları arasında saklıyor ve ağlıyordu. Daha hala titremekteydi. Adam yanına diz çöktü, saçlarını kavradı, yüzünü kaldırdı ve onu gözlerini açmaya zorladı. Kadın yana çekildi, düşmek üzereydi, fakat adam onu kavradı ve üzerine eğildi. Kadın bir an kapalı gözlerle, şişkin solgun yüzüyle sessiz kaldı.

Sonra yere yıkıldı, döndü ve adamı dizleri arasına aldı.

ALMAN Böyle işte, otuz yıl önce ölmüş bir kadını birçokları unuturlar; bazıları zamanla ondan kalan güzel bir anıyı saklarlar. Siz yalnız bu görünen sahneyi hatırlayınız. Dikkate değer, değil mi? I mayıs 1917 salı günüydü. Siz tam burada duruyor ve kadınla adamın neler konuştuklarını duyuyordunuz ve yaptıklarını da görüyordunuz. *Kadın oturmuş, kalın ve kısa bacakları üzerinde eteklerini düzeltiyordu. Yüzü bomboş ve şişti. Bu avunusuz bozgun değiştirmişti onu.*

Adam ayağa kalkmış, sarkan kolları ile etrafı koloçan ediyordu.

KADIN Eve gidiyorum. Isak'a burada olup biteni anlatacağım. Ve şimdiden ne diyeceğini aynen biliyorum. «Zavallı yavrucuğum, sana nasıl acıyorum» Sanki dünyayı o yaratmış. Sonra ben ağlar ve «Sahi, bana biraz acıyor musun?» derim. Ve o «sana sonsuz acıyorum» diye karşılık verir. Sonra ben ağlıyarak beni bağışlayıp, bağışlıyamıyacağını sorarım. Ve o «Benden seni bağışlamamı isteme. Bağışlıyacak hiçbir şey yok.» Aslında ağzından çıkanı demek istemiyordur, çok duygusuzdur o. Bunun ardından birden düşünceli oluverir. Ben de ona bağırır, aklından zoru olduğunu böyle yapmacık bir olgunluk takınıp, oyun oynadığını söylerim. O ise bana yatıştırıcı ilaç vereceğini ve bu gibi durumları çok iyi anladığını söyler. Benim bu hale düşmüş olmamda kendisinin suçlu olduğunu açıklarsam

üzülür, ama kabul eder bunu. Fakat aslında hiçbirşey ilgilendirmez onu. Çok duygusuzdur.

Güçlükle doğruldu. Saçlarını çözdü, ve büyük bir güçlükle onları yeniden taramaya çalıştı. Adam az ötede bir taşın üzerine oturmuş, sigara içiyordu. Öne doğru gelen kaşları bakışlarını görmemi engelliyordu. Sesi alaylıydı.

ADAM Aklından zorun var, nasıl davranış tarzı bu.

Kadın güldü ve ormana doğru ilerledi. Bir iki adım attıktan sonra bağırmaya başladı. Çığlıklar içinde yere düştü.

KADIN Yılan ısırdı beni, yanıma gel, yardıma.

Yakaran kadına doğru koştum, fakat nemli çamur ayaklarımdan geri çekti beni. Onu ağaçların kara gölgeleri arasından görmekte güçlük çekiyordum. Yalnız hayvan gibi ululduğunu işitiyordum.

476—480

Sonra sustu. Geri döndüm. Alman arkamdan gelmişti. Alaylı gülümsüyordu. Bir an sesiz kaldık.

ISAK Nerede?

ALMAN Gittiğini biliyarsunuz. Herkes gitti. Çevreyi bürüyen sessizliği fark ediyor musunuz? Hepsi amelyatla yok edildi, Profesör Borg, bir cerrahi harikası. Artık hiçbir şey acımıyor. Kimsenin bir yeri kanamıyor. Ve kimse titremiyor.

ISAK Gerçekten çok sessiz.

ALMAN Bütün bir eser, Profesör Borg.

ISAK Cezam ne peki?

ALMAN Ceza mı? Bilmiyorum. Her zamanki gibi olduğunu sanıyorum.

ISAK Her zamanki gibi mi?

ALMAN Tabii. Yalnızlık.

ISAK Yalnızlık mı?

ALMAN Evet. Yalnızlık.

ISAK Bağışlamak yok mu?

ALMAN Bunu bana sormayınız. Bilmem.

Birkarşılık vermedim. Alman yok olmuştu. Ve ben ay ışığının aydınlattığı ormanda yapayalnız kalmıştırm. Yanıbaşımda bir ses işittim.

SARA Benimle babanı karşılamaya gitmiyecek miydin?

Kız elini uzattı, fakat yüzümü görür görmez geri çekti.

ISAK Sara, başlangıçta böyle değildi. Yanımda kalmış olsaydın biraz bekliyebilseydin...

Benim söylediklerimi işitmiyor gibiydi. Bakışlarında sabırsızlık vardı.

SARA Acele et.

Arkasından koşmaya çalıştım, fakat yetişemedim.

ISAK Koşamıyorum, anla n'olur.

SARA Acele etsene.

ISAK Seni göremiyorum artık.

SARA Buradayım ya.

ISAK Beni bekle.

Bir an daha görebildim onu. Sonra yok oldu. Ay derin bir karanlık içinde kayboldu. Ve ben bu derin hüzün içinde bir çocuk gibi ağlamak istiyordum. Ama ağlıyamadım.

484—493.

O an uyandım. Araba durmuştu. Sağanak da. Hafiften yağıyordu yağmur. Bulunduğumuz yerde yol çalılıklar ve gür akan bir ırmak arasında

ayrılıyordu. Ortalık çok sessizdi. Çocuklar bu ara inmişler, Marianne oturuyor, sigara içiyordu. Dumanı açık camdan üflüyordu. Islak yapraklar güzel kokuyordu.

ISAK Ne oldu?

MARIANNE Çocuklar inmek istediler. Biraz ötedeler.

Nehir kıyısını gösterdi. Üçü de orada çiçek topluyordu.

ISAK Fakat yağmur yağıyor.

MARIANNE Onlara bu günün senin için önemini söyledim. Bunun üzerine onlar da kutlamaya karar verdiler.

ISAK (solur) Nereden çıktı bu?

MARIANNE İyi uyudun mu?

ISAK Evet, ama düş gördüm. Tahmin edebilir misin, son aylarda en ilginç düşleri gördüm. Gerçekten gülünç birşey bu.

MARIANNE Ne o gülünç olan?

ISAK Evet, bana öyle geliyor ki, uyanıkken işitmekten sakındığım birşey demek istiyorum kendi kendime.

MARIANNE Ne olabilir bu?

ISAK Yaşayan bir ölü olduğum.

Marianne çok ilgilendi dediğimle. Gözleri karardı. Soluk soluğa kaldı. Sigarasını camdan atıp, bana döndü.

MARIANNE Ewald'la birbirinize çok benzediğinizi biliyor musun?

ISAK Bunu bir kere söylemiştin.

MARIANNE Biliyor musun, şu dediğinin aynısını Ewald'da demişti.

ISAK Benim hakkımda? Olabilir.
MARIANNE Hayır, kendisi hakkında.
ISAK Fakat o daha 38 yaşında.
MARIANNE Anlatabilir miyim? Yoksa seni sıkar mı?
ISAK Anlatsan iyi olur.
494—500
MARIANNE Birkaç ay önceydi. Ewald'la konuşmak istiyordum. Arabayı alıp, deniz kıyısına indik. Aynı şimdiki gibi yağmur yağıyordu. Şimdi senin oturduğun yerde Ewald oturmaktaydı. Ben arabayı kullanıyordum.
Perde geriyi gösterir.
EWALD Cam sileceğini durduramaz mısın?
MARIANNE O zaman denizi göremeyiz.
EWALD Hep aynı tonda bir yandan bir yana. İnsanın sinirlerini bozar bu.
MARIANNE (durdurur) Nasıl istersen.
Bir süre sessiz oturuyoruz. Camlara vuran yağmura ve bulutlara aynı grilikte olan deniz bakıyoruz. Ewald karısının ince yüzüne doğru eğiliyor ve birşey ister gibi bakıyor. Şaka ile karışık ve sakin konuşmaktadır.
EWALD İşte beni kapana kıstırdın. Neler anlatacaktın? Mutlaka tatsız şeyler.
MARIANNE Bu konuyu seninle tartışmak gerekmesin isterdim.
EWALD Anlıyorum. Bir başkasını buldun.
MARIANNE Çocukluk etme.
EWALD (onu taklit eder) Çocukluk etme. Cenaze alayına gidenler gibi kasvetli bakışlarla gelip, benimle konuşmak istediğini söyleyince, aklıma

neler gelebilir sanıyorsun? Buraya kadar geliyoruz. Yağmur yağıyor, sen hala konuşmaya başlamak için bekliyorsun. Ne söyliyeceksen söyle Marianne. İçini dökebilirsin artık N'olur, beni işkence edercesine kuşkulandırma.

MARIANNE Şimdi güldüreceksin beni. Sana anlatacak neyim var sanıyorsun? Birisini öldürdüğümü veya fakülte kasasını soyduğumu mu diyeceğimimi umuyorsun? Bir çocuğumuz oluyor EWALD.

EWALD Hıı... buymuş.

MARIANNE Evet bu. Son zamanlarda dikkat etmedik. Şaşacak birşey yok değil mi? Sen ne dersin?

EWALD Emin misin?

MARIANNE Kontrol ettirdim ve sonucu dün öğrendim.

EWALD Böyle ha, vereceğin sır buymuş.

MARIANNE Evet, ve sana şimdiden söyliyeyim, bu çocuğu doğuracağım.

EWALD Kesin kararın bu mu?

MARIANNE Evet.

501—515

MARIANNE (tekrar Isak'ın yanında) Bir süre susarak oturduk. Aramızdaki kinin ne denli büyüyüp, güçlendiğini hissediyordum. Ewald camdan yağmura bakıyor, kendi kendine gelişigüzel ıslık çalıyordu. Üşüyor gibiydi. Karnım öyle sarsılıyordu ki ,doğru oturamıyordum bile.

Sonra kapıyı açıp arabayı terketti ve yağmur altında sahile indi. Bir ağacın altında durdu. Ben dışarıya çıkıp yanına gidinceye kadar orada öyle kaldı. Yüzü ve saçları ıslaktı. Yağmur yanak-

larından, dudaklarından akıyordu.

EWALD (sakin) Çocuğum olmasını istemediğimi biliyorsun. Ya beni, ya da çocuğu seçmen gerektiğinide biliyorsun.

MARIANNE (ona bakar) Zavallı Ewald.

EWALD N'olur acıma bana. Durumumu sessizce ve bütün bilicimle seçtim. Bu dünyada yaşamak uygunsuzluk, fakat bu dünyaya yeni zavallılar getirmek daha büyük bir uygunsuzluk. En büyük uygunsuzluk ise, onların belki bir zaman daha iyi olabileceklerini düşünmektir.

MARIANNE Bu dediğin bir kaçamak yoldan başka birşey değil.

EWALD Sen ne dersen de. Ben de bir evliliğin, cehennem gibi bir evliliğin istenmeden dünyaya gelen çocuğuydum. Babam onun oğlu olduğumdan emin mi aslında? Kaygusuzluk, korku, suçluluk, ve aldatma, bunlardı benim çocukluk masallarım.

MARIANNE Bütün bunlar çok dokunaklı, fakat bir çocuk gibi karşı koyman için neden değil.

EWALD Saat üçte hastahanede olmam gerek. Bu konuda daha fazla tartışmak için ne zamanım ne de isteğim var.

MARIANNE Korkaksın.

EWALD Evet, bu doğru. Bu yaşam midemi bulandırıyor benim. Ve beni istediğimden bir gün daha fazla yaşamaya zorluyacak sorumluluğu üzerime almayı düşünmüyorum bile. Bunu biliyorsun. Ve bunun doğru olduğunu, başlangıçta sandığın gibi bir kapris olmadığını da biliyorsun.

516—520.

MARIANNE (Isak'la) Arabaya döndük. Önde o, arkada da ben. Ağlıyordum. Neden ağladığımı bilmeden. Fakat yağmur yağdığı için belli olmuyordu. Islak, ıslak oturduk, ve arabanın içinde üşüdük. Ama kin içimizi öylesine bürümüştü ki, soğuğu duymuyorduk. Caddeye çıktık. Ewald radyoyu karıştırıyordu. Yüzü sakin ve anlamsızdı.

MARIANNE (Ewald'la) Bütün bunların yanlış olduğunu biliyorum.

EWALD Yanlış veya doğru hiçbir şey yoktur. Herkes kendi isteğine göre yaşamaya çalışır. Bunu ilkokulda da öğrenebilirsin.

MARIANNE Ya bizim isteğimiz ne?

EWALD İğrenç bir isteğin var senin : Canlı olmak. Yaşamak. Hayatın içine katılmak, canlılık göstermek.

MARIANNE Ya senin?

EWALD Benim isteğim ölü olmak, yaşayan, fakat hareketsiz bir ölü.

521—540.

Marianne'nin konuşmasının kelimesi, kelimesine vermeye çalıştım. O da her ikisinin sözlerini ayrı, ayrı söylediği için bu olayı konuşma şeklinde nakletmek benim için kolay oldu. Bu başlangıçta karışık görünen tepkimi açıklamaya yaradı.

İlk elde ettiğim bana gösterdiği bu beklenmedik güvendi. Marianne sözlerini bitirdiğinde, ona birşey demem gerektiğini hissettim, sesimin çıkacağından emin değildim.

ISAK Sigara içmek istersen, iç.

MARIANNE Sağol.

ISAK Bütün bunları neden anlattın bana?

Hemen cevap vermedi. Sigara yaktı ve birkaç nefes çekti. Ona baktım. Fakat çayırda birşey içen gençlerle ilgileniyormuş gibi görünüyordu.

MARIANNE Seni annenle birarada gördüm ve aynı anda düşünülemiyen bir korku kapladı içimi.

ISAK Anlamıyorum.

MARIANNE Ve şunu düşündüm : İşte annesi burada. Çok yaşlı bir kadın. Buz gibi soğuk. Herhangibir şekilde ölümden daha korkunç. Ve orada oğlu duruyor. İkisinin arasında yıllarca fark var. Ve bu oğul kendisinin yaşayan bir ölü olduğunu söylüyor. Sonra Ewald geldi gözümün önüne. Aynı yalnızlık, soğukluk ve ölüm içinde olan Ewald. İçimde taşıdığım çocuk ne olacak? Onun geleceğinde yalnız soğuk bir ölüm ve yalnızlık var. Bir yerde sonu olmalı bunun.

ISAK Ewald'a geri dünüyorsun ama.

MARIANNE Evet ona şartlarını kabul edemiyeceğimi söylemek için. Çocuğumu istiyorum. Kimse elimden alamaz onu. Dünyada herşeyden çok sevdiğim kimse bile.

Solgun, yaşsız yüzünü döndü bana. Bakışları ümitsiz, yakınıyor ve şaşırmış gibiydi. Ve ben kendimi hiçbirzaman olmadığı kadar şaşırmış hissettim.

ISAK Sana yardım edebilir miyim?

MARIANNE Kimse yardım edemez bana. Fazla yaşlıyız Isak, herşey çok uzaklarda.

ISAK Arabadaki konuşmanızdan sonra ne oldu?

MARIANNE Hiç onun yanından ayrıldım.

ISAK Hiç yazmadı mı?

MARIANNE Hayır, hayır. Ewald tıpkı senin gibi.

Başını salladı ve yüzünü saklamak için öne eğdi. Üşüdüğümü farkettim. Yağmurdan sonra serinlemişti hava.

MARIANNE Arabadan attığım iki zavallı. Neleri vardı?

ISAK Ben de tam Alman'la karısını düşünüyordum. Bana kendi evliliğimi hatırlattılar.

MARIANNE Ewald'la benim hiçbir zaman böyle olmamızı istemem.

ISAK Zavallı Ewald böyle bir hava içinde yetişti.

MARIANNE Ama biz birbirimizi seviyoruz.

Bu söylediğinin uzun süre baskı altında kaldığı belliydi. Kendisini hemen toparladı. Elini yüzüne götürdü ve bir kere daha yutkundu. Bir süre konuşmadan oturduk.

ISAK Yola koyulmalıyız. Gençlere işaret ediver.

Marianne el salladı, motoru çalıştırdı ve korna çaldı. Islak çimenlikten doğru Sara hemen geldi. Arkasında kavelyeleri vardı. Yaş bir gazete kağıdına sarılı bir demet kır çiçeği uzattı bana. Üçünün de alaylı bir şekilde neşeliydi gözleri. Sara gösteriyle öksürdü.

SARA Bu günün tören günü olduğunu öğrendik. Seni bu çiçeklerle kutlamak ve aynı zamanda bu kadar yaşlı olup, 50 yıllık doktor olmanın büyüklüğünü kabul ettiğimizi söylemek istiyoruz. Senin bilgili ve akıllı bir adam olduğunu ve gençlere alayla baktığını biliyoruz. Herşeyi bilen ve yaşam kurallarını da tanıyan birisi.

Bana çiçekleri verdi, alaylı bir eğilmeyle yanağımı optü. Erkek çocuklar da eğildiler ve utangaç

bir şekilde güldüler. Doğru dürüst bir cevap veremedim. Kısaca ve biraz hüzünlü teşekkür ettim. Çocuklar herhalde bu şakalarına alındığımı sandılar.

541—545.

Birkaç saat sonra Lund'daydık. Dikkatlice dar sokaklardan giderken bir cenaze alayı yüzünden durmak zorunda kaldık. Eski tip bir cenaze arabasıydı bu. Büyük siyah atlar çekiyordu ve ardında gene at arabaları yürümekteydi. Daha hala camlara vuran yağmur bu törene gerçekdışı ve uzak bir hava veriyordu.

Gene düşümü ve gene alın yazımın hükmünü güçlü bir şekilde ansıdım.

546—550.

Sonunda eve geldiğimizde toparlakca bir kadın hızla yanımıza yaklaştı. Şaşkınlıkla (ve sevinçle) Agda'yı tanıdım.

AGDA Nihayet gelebildiniz. Ewald'la ben neredeyse ümidi kesmiştik. Araba ile gelmek dinlendirici ve güzeldi, değil mi? Fakat şimdi hemen frakınızı geçirmelisiniz sırtınıza. Günaydın Marianne. Ewald'a geleceğini söyledim.

ISAK Böyle ha Agda, demek gene de geldiniz.

AGDA Bunu bir görev olarak üzerime yüklendim. Fakat sevinç namına birşey kalmadı içimde. Bu gençler kim? Törene mi gelmeleri gerekiyor?

MARIANNE Onlar bizim dostlarımız. Yiyecek birşey varsa, hemen ver onlara.

AGDA Olduğunu sanıyorum. Buranın da epey altı üstüne gelmişti yani.

551—570.

Ewald bizi holde bekliyordu. Frakını giymiş. Biraz sinirli görünmekteydi. Hava gergindi. İyi ki kurtarıcı Agda gelmişti. Bağırmadan (özel olarak bu gün için dikilmiş olan) tören giysisi ile çocukları, evlileri yaşlı Profesörü yola getiriyordu. Ve on dakika sonra herşey düzene girdi. Bu ara Ewald, Marianne ve ben selamlaşma fırsatını bulmuştuk. Bu karşılaşmanın büyük bir içtenlikle olduğunu söyliyemem. Bizim ailede böyle bir şey hiç adet değildi zaten.

EWALD Merhaba baba, hoşgeldin.

ISAK Merhaba. Ewald. Hoşbulduk. Gördüğün gibi Marianne'yi de getirdim.

EWALD Emirleriniz Marianne?

MARIANNE Eşyalarımla yukarı çıkabilir miyim?

EWALD Konuk odasında mı kalmak istersin, baba?

ISAK Memnuniyetle, sağol.

EWALD Çantayı ver bana, oldukça ağır.

ISAK Teşekkür ederim, taşırım ben.

EWALD İyi geçti mi yolculunuğunuz?

MARIANNE Evet, oldukca.

EWALD Birlikte getirdiğiniz bu gençler kim?

MARIANNE Tanımıyorum, İtalya'ya gidiyorlar.

EWALD Neşeleri pek yerinde görünüyorlar.

ISAK Yaa, çok neşeli ve hoştular.

Üst kata gelmiştik. Ewald önden giderek odanın kapısını açtı. Ben de içeri girdim. Arkadan yalpa vurarak Agda geldi. Öne geçip, çantayı aldı, ve masanın üzerine koydu.

AGDA Yeni bir kayış aldım. Ayrıca belki törenden sonra verilen ziyafete gidersiniz diye süeterinizi

de yanıma aldım. Traş bıçağınızı da unutmuşsunuz.

Çantayı açmaya koyuldu. Ayrıca düşünceli olduğunu göstermek için soluyordu. Onu işitmeden, açık kapı önünde Marianne ve Ewald'ın yaptıklarını konuşmaya kulak kabarttım. Sesleri ölçülü, son derece saygılıydı.

MARIANNE Kuşkulanma, gideceğim yarın.

EWALD Otelde mi kalmak istiyorsun?

MARIANNE (neşeli) Nereden çıkardın? Sence bir engel yoksa, bir gece daha beraber kalabiliriz. En iyisi eşyalarımı boşaltmama yardım et.

EWALD Seni tekrar gördüğüme sevindim. Hele böyle beklenmedik bir anda.

MARIANNE Aa doğru, ben de. Birazdan öğle yemeğine çıkalım mı, yahut sen düşünüyorsun?

EWALD Stenberg'e telefon edip, bir bayanla birlikte geldiğimi söyliyeyim. O ayarlar böyle şeyleri.

Kapı kapandı. Başka birsey işitmedim. Pabuçlarımı giymek için yatağa oturmuştum. Agda bana yardım etti. Fakat pek de saygılı değildi.

571—585.

Bu yıl şeref doktorluğuna atananlar pek garip adamlardı. Geçit resmi için üniversitenin büyük ön salonunda toplanılırken, tedbirli davranan rektörlük bizim gibi ihtiyarları sessiz bir odada toplamıştı. Bu ihtiyarlardan biri benim okul arkadaşım, eski piskopoz Jakob Hovelius'tu. İçten bir şekilde selamlaştık ve sarıldık birbirimize. Diğer üçüncü oldukca cılız görünmekteydi ve her türlü sohbeti reddetmekteydi. Bu eski Roma Hukuku Profesörü Karl Adam Tiger'di. (Zamanında

sınavlara giren öğrencilere ismi ile şeref payı çıkaran becerikli bir şövalyeydi.)

ISAK İnsanın kendisi gibi ihtiyar birisiyle karşılaşması ne kadar avutucu birşey. Nasılsın, sevgili Jacob.?

JAKOB Boş vakitlerimin tadını çıkarıyorum. Bunun bir dinlenme olduğunu söylemiş olayım hadi. Ama şerefli.

ISAK Birlikteki üçüncüyü tanıyor musun?

JACOB Tabii, Roma Hukuku okumuş olan Carl Adam Tiger.

ISAK Tiger. Hay allah.

LACOB Onun artık ilgilendiği üç şey kaldı : Otuz yıllık bir haksızlık, bir altın balığı ve midesinin hazmı.

ISAK Biz de yoksa böyle biraz deli miyiz?

JACOB Ne sanıyorsun? Schopenhauer bir yerde düşlerin bir cins delilik, deliliğin de bir cins düş olduğunu söylüyor. Ve bu yaşam da bir düş olmalı. Öyleyse sonuç apaçık.

ISAK Gençliğimizde inançlar üzerine nasıl tartıştığımızı hatırlıyor musun?

LACOB Hatırlıyorsam..

ISAK Peki şimdi ihtiyarlığında ne düşünüyorsun?

JACOB Bıraktım düşünmeyi. Gerçek bir adım ötede. Her gün onun olabiliriz.

ISAK Düşün bir kere ,ne kadar şaşıracaksın.

JACOB Veya sen. Fakat insanın kaygulu olması şaşılacak birşey değil.

TIGER Sayın baylar, hokkabazlık başlamadan önce bir saygı duruşu yapacak vakit var mı dersiniz?

ISAK Bilmiyorum, Profesör Tiger.

TIGER (solur) Eski Romaların dediği gibi «In dubio non est agandum» Kalmayı tercih ederim.

585—615.

Şeref doktorluğu verilmesi :

Bunun üzerine ne denilebilir ki? Trompetler, borozanlar, çan sesleri toplar selamlıyor. İnsan yığınları, Üniversiteden, katedrala değin kalabalık yürüyüş. Beyaz giysili, çelenkli genç kızlar. Kralın yakınları. İhtiyarlık. Bilgiçlik. Güzel müzik. Kocaman salonda yankı yapan önemli latince cümleler. Yanlarında kızlarla erkek öğrenciler. Gösterişli, açık giysiler içinde kadınlar. Ağır anlamı olan, fakat insanın benimsiyemiyeceği tuhaf kurallar. Alelacele gözönünden geçen düşler kadar anlamsız. Katedralin önündeki seyirciler arasında Sara ile arkadaşları ilişti gözüme. El salladılar bana. Çocuksu, mutlu ve ümitli bir görünüşleri vardı. Orada doçentler arasında Ewald duruyordu. Uzun boylu. Ciddi. İlgisiz ve varlığını belli etmiyen bakışlarla. Kilisenin içinde beyaz giysisi ile Marianne'yi de gördüm. Yanında Agda oturuyordu. Törene öz bir cididyet takınmıştı.

Konuşma.

Tanıtma konuşması can sıkıcı idi. (her zamanki gibi) Bütün bunlar sonsuz uzun şeylerdi. (her zamanki gibi) Çelenkleri taşıyan çocuklar kilisede küçük gümüş kaseye işiyebilirlerdi, ama biz büyükler yerimizden kımıldıyamıyorduk. Kültür bilindiği gibi böylesini sonu gelmiyen anları bizlere işkence olsun diye ortaya çıkarır. Tiger'in ölecekmiş gibi bir görünüşü vardı. Arkadaşım piskopos uyukluyor, orada bulunanlardan birkaçı ba-

yılmak üzereydiler. Uzun Akademi hizmetinde dersler, kütüphaneler, tartışmalar, kötü öğle yemekleri ile çalıştırılmış olan arka kısımdakiler bile, serseme dönmüş, karşı koyarcasına mırıldanıyorlardı. Günün olaylarını düşünmekten başka yapacak birşeyim yoktu. O anda ne olup bittiyse, yeniden usumdan geçirmeye ve yazmaya karar verdim. Bu karmakarışık zincirin içinde gizli bir amacın olduğu kanısındaydım. Aynı anda arkaşımın sözlerini anmadan edemedim. :

«Düşler bir cins delilik, delilik de bir cins düştür ve yaşam da bir düş olmalı.»

616—630.

Törenden sonra bir yemek veriliyordu. Fakat ben çok yorgun olduğum için eve döndüm. Agda'yı yatağımı her zaman istediğim gibi hazırlarken buldum. (Çok yüksek yastıklar ve yorgan ayak ucuna sıkıştırılmış) Sıcak termos hazırlanmış, uyku ilacı da yatağın başına konulmuştu. Agda hemen pabuçlarımı çıkarmama ve sırtındam frakı atmama yardım etti. Ben de bu sadık ve becerikli kadına karşı sıcak bir dostluk hissettim. Onunla barışmaya can atıyordum. Bu sabah anlamsızca ettiğim laflar yüzünden üzülüyordum. (bunları mutlaka unutmamış olduğu belliydi.)

ISAK Ee, tören hoşunuza gitti mi?

AGDA Evet, teşekkür ederim.

ISAK Yorgun musunuz Agda?

AGDA Oldukça.

ISAK Benim uyku haplarımdan alsanıza bir tane.

AGDA İstemem. Teşekkür ederim.

ISAK Ah, Agda bu sabah olup bitenlerden ötürü üzgünüm.

AGDA Hasta mısınız, Profesör?

ISAK Hayır, nereden çıkarttınız bunu?

AGDA Bilmiyorum, fakat korkuyorum böyle birşeyden.

ISAK Birşeye pişman olmam pek enderdir.

AGDASürahiyi masanın üstüne mi koyayım?

ISAK Hayır, zahmet etmeyin.

Bir süre konuşamadan dolaştık .

AGDA Gene de çok teşekkürler.

ISAK Agda?

AGDA Ne istiyorsunuz Profesör?

ISAK Artık birbirimizi bir insan ömrü kadar zamandan beri tanıyoruz. Şu nezaket laflarını bir tarafa bırakıp, birbirimize sen diyemez miyiz?

AGDA Hayır, hiçbir zaman.

ISAK Peki neden?

AGDA Dişlerinizi fırçaladınız mı, Profesör?

ISAK Evet.

AGDA Size şunu söyliyeyim : Bütün gösterdiğiniz yakınlık için teşekkür ederim. Aramız nasılsa öyle kalsın, en iyisi bu.

ISAK Fakat sevgili Agda, artık yaşlandık biz.

AGDA Siz kendiniz fark etmelisiniz. Bir kadın ünvanınıza değer veriyor. Ya birbirimize «sen» dediğimizi duyarlarsa?

ISAK Ee, nolur?

AGDA Alay ederler.

ISAK Siz hep herşeyin en doğrusunu mu yaparsınız Agda?

AGDA Hemen, hemen her zaman. Bizim yaşımızda insan nasıl davranması gerektiğini bilmeli. Doğru değil mi bu, Profesör?

ISAK İyi geceler Agda.

AGDA İyi geceler, Profesör. Kapıyı aralık bırakıyorum. Birşeye ihtiyacınız olursa, nerede olduğumu biliyorsunuz. İyi geceler, Profesör

ISAK İyi geceler, Agda.

631—640.

Yatmak üzereydim ki, bahçeden müzik ve şarkı sesleri geldi kulağıma. (O ana kadar eski pijamalarımla yatağın kenarında oturuyordum.) Sesleri tanır gibiyim. Pencereye gittim ve pancurları kaldırdım. Dışarıda üç yol arkadaşım durmakta ve içten bir coşku ile şarkı söylemekteydiler. Anders gitarla eşlik etmekteydi.

SARA Merhaba Isak Baba. Yürüyüşte önümüzden geçerken bir harikaydın. Seni tanımış olduğumuz için öğündük. Artık yolumuza koyuluyoruz.

ANDERS Hamburg'a kadar bir kamyon bulduk.

VICTOR 50 tane gencecik hemşire var içinde. Anders hemen aşık oldu hepsine.

ANDERS Kapa çeneni.

VICTOR Sana acele allahaısmarladık diyelim dedik.

ISAK Güle güle. Arkadaşlığınıza teşekkür ederim.

SARA Allahaısmarladık Isak Baba. Sevdiğim yalnız sensin. Bu sabah ve her zaman.

ISAK Unutmıyacağım bunu.

VICTOR Hoşca kal, Profesör.

ISAK Güle güle Victor .

ANDERS Hoşca kal, Profesör. Acele etmemiz lazım.

ISAK Bir haber salın kendinizden.

Sonuncuyu kendi kendime söylemiştim. Çocuklar el sallıyarak karanlığın içinde kayboldular. Gülüşlerini duyuyordum hala. Ve sonra yok oldular. Ve yaz gecesi sessizce pencerenin önünde duruyordu.

641.

Aynı anda holde sesler duydum.

642

Ewald'la Marianne'ydi bunlar, Beni düşündükleri için fısıltı halinde konuşuyorlardı. Marianne'nin gece elbisesinin hışırtısını duyup, Ewald'ı çağırdım.

643—644

Odaya geldi, fakat kapı eşiğinde durdu.

ISAK Eve mi döndünüz?

EWALD Marianne'nin ayakkabı değiştirmesi lazım. Topuğu kırıldı.

ISAK Öyleyse daha dansa mı gideceksiniz?

EWALD Evet, öyle istiyoruz.

ISAK Oho.

EWALD Kalbin yatıştı mı?

ISAK Evet, tamamen.

EWALD Peki öyleyse, hadi iyi geceler. İyi uykular.

645—656.

Arkasını döndü. Gitmek üzereydi, fakat geri çağırdım onu. Şaşkın şaşkın yüzüme baktı. Zaten ben de kendi kendime gösterdiğim bu tepkiye dona kalmıştım. Çünkü ona ne diyeceğimi bilmiyordum.

ISAK Otursana biraz.

EWALD Önemli birşey mi var?

Yatağın yanındaki sandalyeye oturdu. Kolalı gömleği hışırdıyor ,elleri yorgun bir şekilde dizlerinde dolaşıyordu. Birden oğlumun artık çok genç olmadığını farkettim.

ISAK Marianne ile sonunuzun ne olacağını sorabilir miyim?

EWALD (kafasını salladı)

ISAK Sorduğum için özür dilerim.

EWALD Hiçbir şey bilmiyorum.

ISAK Bu beni ilgilendirmez ama.

EWALD Ne?

ISAK Fakat...

EWALD Yanımda kalmasını istedim ondan.

ISAK Ve şey, nasıl yani...

EWALD Onsuz yapamam.

ISAK Yalnız kalamıyacağını mı söylüyorsun?

EWALD Söylemek istediğim onsuz olamıyacağım.

ISAK Anlıyorum.

EWALD İsteği olsun.

ISAK Ve şey istiyor o.. İstiyor mu?

EWALD Bunu bir kere daha düşünecek. Ben bu konuda hiçbir şey bilmiyorum.

ISAK Bana olan borcuna gelince..

EWALD Korkma, paranı vereceğim.

ISAK Bunu demek istemedim.

EWALD Paranı mutlaka vereceğim.

Ewald kalktı. Beni selamladı. O an kapıda Marianne göründü. Beyaz, çok sade, fakat olağanüstü güzel bir giysi vardı üzerinde.

MARIANNE Nasılsın, Isak Amca?

ISAK Sağol, çok iyiyim.

MARIANNE Topuğumun biri kırıldı. Bu yüzden eve dönmek zorunda kaldık. Bu pabuçlar bu elbiseye gidiyor mu?

EWALD Evet, çok güzel.

Marianne yatağa yaklaştı. Çok güzel kokuyordu. Giysisi kadınımsı bir şekilde hışırdıyordu. Yüzüme eğildi.

ISAK Yol arkadaşlığın için teşekkür ederim .

MARIANNE Teşekkür etmek bana düşer.

ISAK Bana karşı çok iyisin Marianne.

MARIANNE Ya sen, sen de bana çok iyisin.

Yavaşca yanağımı öptü. Ve sonra kayboldu. Kapının önünde biraz daha konuştular. Merdivenleri inişlerini işittim. Ardından sokak kapısı kapandı. Yüreğimin atışını duydum Eski saatim tik tak ediyordu. Saat kulesi onbiri çaldı, dört defa net, on defa da boğuk, boğuk vurdu.

657—685.

Sonra yağmur yağmaya başladı. Şiddetli değil, hafif hafif. Fakat bol. Uyku getiren bir gürültü. Sokak lambaları tellerde sallanıyorlar. Açık renk perdelere gölgeleri vuruyor.

659—661.

Kendimi iyi hissetmediğim ve hüzünlü olduğum anlarda tek avunuyu çocukluk anılarımı gözümün önünden geçirmekte bulurum. Bu gece de öyle yaptım. Yazlık eve ve çilek tarlasına geri döndüm. Bütün anılara ve bu gün yaşadığım herşeye.

662—675.

Çilek tarlasının yanındaki ağacın altında oturuyorum. Sıcak, güneşli bir yaz günü halen. Gök-

yüzünde hafif yaz bulutları. Ilık esinti kayın ağaçlarını sallıyor. Aşağıda köprü başından Aron Amcanın ve kardeşlerimin sesleri geliyor. Teyzem Sara ile geçiyor. İkisinin de ellerinde sepetler var. Hepsi gülüyor, birbirlerine sesleniyorlar. Eski yatın kırmızı yelkeni direğe çekilince hepsi alkışlıyorlar. (Annemle babamın ta gençliklerinden kalma bir kutsal emanet, büyük babam amiralin eğlenceli bir buluşu.) Sara geri dönüyor. Beni görür görmez sepetlerini bırakıp yanıma geliyor.

SARA Sevgili Isak, artık çilek kalmadı burada. Teyze babanı aramanı istiyor. Bir körfezin ucuna gidiyor ve sizi adanın öbür tarafına geçiriyoruz.

ISAK Babamı aradım ama, ne onu ne de annemi bulabiliyorum.

SARA Annen de onunla gitmek istedi.

TEYZE Mutlaka beraberdirler.

ISAK Evet, ama bulamıyorum onları.

SARA Sana yardım edeyim.

Elimden tuttu. Birdenbire koyu renk bir su birikintisiyle dolu bir bataklık kıyısına geldik. Hafif bir meyille kayın ormanına yükselen karşı kıyıya güneşin ışıkları vuruyor. Aşağıda su kıyısında beyazlar içinde şapkası ensesine inmiş, ağzında pipo bir adam duruyor. Yumuşak sarı sakalı var ve bunun üzerinden doğru gözlükler takmış. Ayakkabılarını, çoraplarını çıkartmış, elinde uzun bir kamış tutuyor. Oltanın kırmızı iğnesi bulanık su üzerinde durmakta. Biraz yukarıda annemi görüyorum. Açık renk bir yazlık giysi var üzerinde, ve yüzünü örten büyük bir şapka takmış. Kitap okuyor. Sara elimi bırakıyor ve onları gösteriyor.

Birden kayboluyor sonra. Suyun diğer kenarındaki annem ve babama bakıyorum, uzun süre. Onlara seslenmek istiyorum, oysa ağzımdan bir tek söz bile çıkmıyor. Babam başını kaldırıp bana bakıyor. El sallayıp gülüyor. Annem de başını kitapdan kaldırıp bana bakıyor. Gülümsüyor ve el salıyor. Sonra kırmızı yelkenli ile eski yatı görüyorum. Sakin esinti ile ne hoş sağa sola yalpalıyor. Dümenin başında Aron Amca oturuyor. Duygulu bir şarkı tutturmuş. Kardeşlerimi, kışlık turşu ve reçelleri hazırlıyan teyzemi, Sigbritt'in küçük oğlunu elinde tutan Sara'yı görüyorum. Arkalarından bağırıyorum. Beni işiten yok. Düşümde su kıyısında durduğumu ve körfeze doğru seslendiğimi görüyorum. Fakat ılık yaz esintisi çığlıklarımı ilerlere iletiyor. Gene de üzüntülü değilim. Tam aksine, bir hafifleme bürüyor yüreğimi.

Ingmar Bergman 14 Temmuz 1918 de Uppsala'da doğmuştur. Bugün film ve tiyatro rejisörüdür, Stockholm'da yaşamaktadır. Filimleri: Susuzluk, Bir Yaz Boyu, Bir Yaz Gecesinin Gülümseyişi, Yedinci Mühür, Yaban Çilekleri, Aynadaki Gibi, Kışda Işık, Kadınların Özlemi, Sessizlik ve diğerleri. Ingmar Bergman birçok filimlerinde olduğu gibi «Yaban Çilekleri (Smultronstället) filminin seneryosunu da kendisi yazmıştır. Anlatımın kahramanı ihtiyar Profesör Borg, bir yolculuk süresince ardını bırakmıyan düşler ve anılar içinde kaybolmuş sürenin, elden gitmiş sevginin, yitik yaşamın aramışını duymaktadır.

«Yaban Çilekleri» 1958 Cannes Film Festivalinde birincilik almıştır.

4 LİRA